

MEZŐHEGYES VÁROS FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

VIZSGÁLAT

/Egyeztetési anyag/

KÉSZÍTETTE:
Tér és Terület BT.
Gyula, Hajnal utca 25.

Demográfia, munkanélküliség-foglalkoztatás,
oktatás -nevelés, szociális ellátás,:

Torma Gyöngyi

Gazdaságfejlesztés, turizmus, kistérségi összefüggések:

Glózik Klára

Táji, természeti értékek, zöldfelületek:

Szászné dr. Várkonyi Adrienn

Környezetvédelem:

Tóth Ferenc

Közművek:

Mult József

Szrnka János

Közlekedés:

Fehér Géza:

Feldolgozás:

Benkő Lajos

Gyula, 2009. augusztuss hó

Vezetői összefoglaló

Fekvés és közlekedési környezet:

Mezőhegyes az ország délkeleti részén, Békés megye délnyugati részén, a Románi országhatár mellett, Csongrád megye szomszédságában helyezkedik el. A települést a szomszédos településekkel országos mellékutak kötik össze. Legközelebbi fő út a 43-as számú út, melynek legközelebbi pontja Nagylaknál van. Vasútvonalak négy irányból érkeznek a településre, Új-Szeged, Battonya, Kétegyháza és Orosháza irányából.

A Budapeستől 230 kilométerre fekvő kisváros elérhető autóval a 47-es főközlekedési útról Orosháza- Tótkomlós irányból, 43-as számú főútról Nagylak vagy Makó irányából Pitvaroson keresztül. A település megközelíthető még Battonya vagy Végegyháza felől is.

Domborzati jellemzők, vizek:

A térség földrajzi adottságait az úgynevezett Békés-Csanádi löszhátaság határozza meg, amely az ország legalacsonyabban fekvő területe. A síkvidéki felszínen a szél hatására kialakult térszín uralkodó talajfajtája a löszön képződött sötét színű, meszes közepkötött vályog. A Békés-Csanádi hátságban fekvő térség, kedvező termőképességű talajokkal rendelkezik. A térségben Battonya és Pusztaföldvár közötti sáv a Dél-Alföld egyik legkevésbé süllyedő része, a szénhidrogén-felhalmozódások ismert területe. A Maroshordalékkúp a jó felszín alatti vízbeszerzési lehetőségekre építve a regionális vízellátó rendszer tápterülete, ezért megbízható védelme nélkül kritikussá válhat a megye nagy részének vízellátása. A térség éghajlata enyhén kontinentális. Az évi középhőmérséklet 10 Celsius-fok felett van; a napsütéses órák száma országosan itt a legmagasabb. A hőigényesebb mezőgazdasági kultúráknak kedvez a térség. A csapadék mennyisége kevésbé kedvező. Az egész körzetre jellemző a jó geotermikus adottság.

Mezőhegyes kialakulását is segítette, hogy a környezetéhez képest mintegy 20m-rel magasabban fekszik, így sem árvíz, sem belvíz nem veszélyezteti a település igazgatási területét.

Jelentősebb meghatározó természetes vízfolyás nincs a településen, ugyanakkor a mesterséges kialakítás és az ehhez kapcsolódó fejlesztés eredménye az Élővíz-csatorna, amely az öntözéses lehetőségek alapja.

Népesség:

A lakónépesség 2008. január 1-én 6006 fő, fokozatosan fogyó (1998. év elején még 6937 fő).

A 2001-es népszámlálási adatok alapján a helyi népesség döntő többsége magyar nemzetiségű (96,7%), német 0,3%, román 0,3%, szlovák 0,6%, nem ismert 3,2%. Ezeken felül más nemzetiség, etnikum tagjai nincsenek jelen a településen.

A település főbb értékei:

A település legfőbb értéke kialakulásának és fejlesztésének története, azaz a létényésztéshez és a katonai hagyományokhoz kötődő múlt, mely mind a településszerkezetben, mind az épített értékekben, mind pedig a mezőgazdasági hagyományokban megőrződött.

A telepítés körülményei és az azt követő fejlesztések eredményeként létrejövő épületek a kor magas építészeti színvonalán készültek, így a város rendkívül gazdag műemlékekben kül- és belterületén egyaránt. Ezek az együttesek helyreállítva, koncentráltak értékes és egyedi arculatot biztosítanak a településszámára.

Az előzőek mellett fontos, hogy egészséges természeti környezet és magas mezőgazdasági termelési potenciál jellemzi a települést.

Az egykor ugyan telepített, de mára már – és a környező településekhez képest magas – természetesnek ható erdősültség gazdag vadállományt rejt, amely a vadászturizmusnak jó alapot jelent.

A mezőgazdasági hagyományokon belül – bár sajnos visszaszorulóban van, de – a lótenyésztés az, amelyik megalapozta és ma is öregbíti a település hírnevét.

Az egészséges és nyugodt, csendes környezet mellett elmondható, hogy Mezőhegyes városa – köszönhetően megye- és országhatár menti elhelyezkedésének – 20km-en belül eléri az autópályát, továbbá a schengeni határ áthelyezése után az aradi repülőtérhez is ilyen közelségbe kerül, azaz a megye más településeihez is viszonyítva jó közlekedési elérhetőséggel rendelkezik.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	3
Tartalomjegyzék	5
I. A település külső környezete	7
1. A regionális fejlődés meghatározottságai	7
1.1. A Dél-alföldi régió társadalmi folyamatai:	7
1.1.1. Demográfia	7
1.1.2. Nemzeti és etnikai kisebbségek helyzete	10
1.1.3. Foglalkoztatottság, munkanélküliség	10
1.1.4. Oktatás	13
1.1.5. Jövedelmi helyzet	14
1.1.6. A népesség egészségi állapota és az egészségügyi ellátás	14
1.1.7. Az egészségügyi rendszer helyzete, időbeli és térbeli vonatkozásai	15
1.1.8. Szociális ellátás	16
1.2. A Dél-alföldi régió gazdasági folyamatai	17
1.2.1. Mezőgazdaság	17
1.2.2. Ipar	18
1.2.3. Szolgáltatás	19
1.2.4. Külföldi tőke	20
1.2.5. Turizmus	20
1.2.6. K+F	23
1.3. Békés megye gazdasági-foglalkoztatási helyzete	24
1.3.1. A vállalkozási szféra alakulása az 1990-es években	25
2. Az országos területfejlesztési dokumentumok meghatározottságai	28
2.1. Az Európai Unió strukturális alapjai	28
2.2. Közösségi források	29
2.2.1. Norvég Alap	29
2.2.2. Svájci Alap	31
2.2.3. ETE	31
3. A nagyobb térségre vonatkozó koncepciók, programok meghatározottságai	31
II. A település adottságai	34
1. Rövid történeti áttekintés	35
2. A város egészére vonatkozó helyzetértékelés	37
2.1. Gazdaság	37
2.1.1. Ágazati szerkezet	37
2.1.2. A vállalkozások helyzete	38
2.1.3. A K+F helyzete	38
2.1.4. Turizmus	39
2.2. Társadalom	44
2.2.1. Társadalmi szerkezet	48

2.2.2.	Képzettség-műveltség (humánkapacitások)	48
2.2.3.	Munkanélküliség-foglalkoztatás (foglalkoztatási viszonyok)	49
2.3.	Természeti és épített környezet	51
2.3.1.	A természeti környezet adottságai	51
2.3.2.	Régészet, műemlékek és helyi építészeti értékek	54
2.3.3.	Lakásállomány	55
2.3.4.	Települési infrastruktúra ellátottság	56
2.3.4.1.	Közlekedés	57
2.3.4.2.	Vízellátás	58
2.3.4.3.	Szennyvíz elvezetés	59
2.3.4.4.	Vízrendezés	59
2.3.4.5.	Villamosenergia ellátás	60
2.3.4.6.	Hírközlés	61
2.3.4.7.	Földgázellátás	62
2.3.4.8.	Hulladékgyűjtés	63
2.3.5.	Közfürdők	64
2.3.5.1.	Oktatás-nevelés	64
2.3.5.2.	Egészségügy	68
2.3.5.3.	Szociális ellátás	68
2.3.6.	Közigazgatás	70
2.3.6.1.	Bizottsági szervezet	70
2.3.6.2.	Kisebbségi önkormányzatok	70

I. A település külső környezete

1. A regionális fejlődés meghatározottságai

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a régió és a megye legfontosabb folyamatait a vonatkozó tervezési dokumentumok alapján.

1.1. A Dél-alföldi régió társadalmi folyamatai:

1.1.1. Demográfia

Országos-régiós-megyei demográfiai adatok (lakónépesség) 2001-2008

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Békés megye	192 611	209 308	191 159	207 902	189 872	206 259	188 376	204 469	186 697	202 893	184 736	201 111	182 903	199 287	180 246	196 411		
Dél-Alföld	657 383	723 004	653 559	719 635	650 404	716 660	647 024	713 190	644 159	710 779	640 450	706 844	637 859	704 372	634 135	700 371		
Ország összesen	4 851 012	5 349 286	4 836 980	5 337 873	4 818 456	5 323 906	4 804 113	5 312 629	4 793 115	5 304 434	4 784 579	5 292 002	4 779 078	5 287 080	4 769 562	5 275 839	4 761 000	5 270 000
Békés megye	401919		399061		396 131		392845		389590		385847		382190		376657		372000	
Dél-Alföld	1 380 387		1 373 194		1 367 064		1 360 214		1 354 938		1 347 294		1 342 231		1 334 506		1 327 000	
Ország összesen	10 200 298		10 174 853		10 142 362		10 116 742		10 097 549		10 076 581		10 066 158		10 045 401		10 031 000	

Forrás: ksh.hu

A Dél-alföldi régió az ország harmadik legnépesebb régiója. Lakónépessége 2008-ban 1.327.000 fő, 2001-ben 1.380.387 fő, mely népességszám jó tíz évvel korábban, 1990-ben 1.427.938 fő volt, 1960-ban pedig meghaladta az 1 millió 500 ezer főt. A népességcsökkenés folyamatos, bár nem egyenletes mértékű. Ebben a folyamatban meghatározó szerepet kapott az a tény, hogy a múlt század ötvenes éveinek iparosítási hulláma elkerülte a régiót. A mezőgazdaság kollektivizálásával felszabaduló, jórészt az agrár-munkaerő-felesleg jelentős része elvándorolt, egyrészt a közép-magyarországi régióba, másrészt a Dunántúl és Észak-Magyarország iparosodottabb területeire. A jelzett elvándorlás közvetlenül csökkentette a Dél-alföld népességét, s egyúttal máig ható változásokat eredményezett a régió korszerkezetében. Az elköltözés főként a fiatalabb korosztályokat, a falusi és a külterületi népességet érintette. Ez a folyamat napjainkban ismét erősödő, s egyértelműen érinti a városokat is. Így a lakosság átlagéletkora folyamatosan nőtt, a 2009-es adatok alapján a régió átlagéletkora Budapestét leszámítva a legmagasabb az országban mind a nőknél mind a férfiaknál. Ezen felül a Békés megyei mutatók az országos és a régiós átlag feletti elöregedést mutatnak.

Átlagéletkor (1990-2001-2009)

	férfi			nő		
	1990	2001	2009	1990	2001	2009
Budapest	37	39,2	39,9	41,5	43,9	44,6
Közép-Magyarország	36,3	38	38,7	40,4	42,4	43,1
Közép-Dunántúl	34,4	36,6	38,5	37,3	40,2	42,4
Nyugat-Dunántúl	35,4	37,4	39,2	38,7	41,2	43,1
Dél-Dunántúl	35,5	37,2	39	38,9	41,1	43,4
Dunántúl	35,1	37,1	38,9	38,3	40,8	42,9
Észak-Magyarország	35,2	36,6	38,1	38,6	40,8	42,8
Észak-Alföld	34,2	35,7	37,3	37,2	39,3	41,3
Bács-Kiskun	35,8	37,1	38,8	39,2	41,1	43,1
Békés	36,8	38,3	40,1	39,8	41,7	44,1
Csongrád	36,3	37,6	38,9	39,5	41,4	43
Dél-Alföld	36,3	37,6	39,2	39,5	41,4	43,3
Ország összesen	35,5	37,1	38,5	39	41,1	42,8

Forrás: ksh.hu

A dél-alföldi régióban az országosnál és a legtöbb régió átlagánál alacsonyabb az élve születések száma. 2008-ban az 1000 főre jutó élve születések száma a többi régióhoz viszonyítva az egyik legalacsonyabb, 9 fő volt. Békés megyében már csak 8,2 fő ez az adat. A régióban az ezer főre jutó halálozások száma is igen magas 2008-ban 13,71 fő, a megyében 15,13fő. Ezekből a számokból egyértelműen megfigyelhető a természetes fogyás, mely a régióra vetítve 4,7‰, a megyét figyelve ez a szám 30%-al magasabb, 6,9‰. Ráadásul a természetes fogyásban egy folyamatosan növekvő tendencia alakult ki.

A népesség várható élettartama születéskor valamelyest emelkedett az elmúlt évtizedben. A két nem közül hazánkban is a nők életkilátásai jobbak. Jelenleg a férfiaknál 69,07 év a nőknél 76,97 év a várható élettartam.

Születéskor várható átlagos élettartam

	férfi			nő		
	1990	2001	2008	1990	2001	2008
Budapest	66,3	69,28	71,47	73,78	76,52	78,41
Közép-Magyarország	..	69,1	71,06	..	76,53	78,08
Közép-Dunántúl	..	68,53	69,61	..	76,24	77,72
Nyugat-Dunántúl	..	68,93	70,47	..	77,44	78,72
Dél-Dunántúl	..	67,83	69,87	..	75,79	77,4
Dunántúl	..	..	69,97	..	..	77,94
Észak-Magyarország	..	66,73	67,9	..	76,26	77,05
Észak-Alföld	..	67,03	68,76	..	76,17	77,4
Bács-Kiskun	63,77	67,41	69,47	73,64	76,73	77,86
Békés	65,79	68,84	69,07	74,35	76,6	76,97
Csongrád	65,6	68,68	70,61	73,64	76,56	78,14
Dél-Alföld	..	68,21	69,71	..	76,64	77,69
Ország összesen	65,13	68,15	69,79	73,71	76,46	77,76

forrás: ksh.hu

A régió vándorlási tendenciái kapcsán feltétlenül figyelmet kell fordítani a kilencvenes évek első felében Romániából és az akkori Jugoszláviából Magyarországra irányuló, részben a régió településein megtelepülő tízezres nagyságú bevándorló hullámra is.

A dél-alföldi régió megyei közül a mindenütt regisztrálható természetes fogyás és a vándorlási különbözet összevetésekor látható, hogy egyedül Bács-Kiskun megyében „oltja ki” egymást a természetes fogyás és a pozitív vándorlási különbözet, a másik két megyében a vándorlási nyereségnél magasabb a természetes fogyás. A régió kistérségei közül pedig csak a kecskeméti kistérség népessége növekedett számottevően.

A Dél-alföldön a külterületi népesség aránya jóval az országos átlag felett van (1990-ben Bács-Kiskun 12, Csongrád 8,5, Békés 5%). Ma a leginkább tanyás vidéknek a Kecskemét – Szeged vonaltól nyugatra elhelyezkedő homoki terület számít. Emellett jelentős külterületi népesség él néhány Szentés, Szarvas, Békéscsaba, Csongrád környéki faluban (Árpádhalom, Eperjes, Kardos, Kétsoprony, Tömörkény). A volt csanádi részen, Biharban és a Duna-mentén ma már alig van külterületi lakos.

A régió korszerkezete a többi régióhoz hasonlóan öregedő. Korcsoportonként vizsgálva a régió lakosságát, a népesség 16,1%-a 0-14 éves, 34,5%-a 15-39 éves, 27,8% a 40-59 év közötti, 21,6%-a 60 év feletti. A Dél-alföld korszerkezete nem mutat szignifikáns eltérést sem az országos átlagokhoz, sem az egyéb régiók adataihoz képest.

A népmozgalmi adatokat vizsgálva megállapítható, hogy folyamatosan csökken a népesség Békés megyében. 2008-ban 3100 gyermekszületés és 5700 elhalálozás történt. Az előző évhez képest 2 %-kal nőtt az élveszületések száma és 1,4 %-kal csökkent az elhalálozások száma. Ez kedvező képet mutat, azonban így is az évtized második legrosszabb eredményét érte el Békés megye. A népmozgalmi adatokat ezer lakosra vetített száma továbbra is a legkedvezőtlenebbul alakult az országban, az élveszületést, a halálózást, a természetes– és tényleges fogyást, valamint a házasságkötéseket tekintve sereghajtó Békés megye.

1.1.2. Nemzeti és etnikai kisebbségek helyzete

A Dél-Alföldi régióban több etnikai és nemzeti kisebbség és annak önkormányzatai megtalálhatóak. Jellemző a szlovák, a német, és a román kisebbség nagy száma, továbbá térségenként és településenként is eltérő mértékben a roma kisebbség jelenléte.

1.1.3. Foglalkoztatottság, munkanélküliség

Hivatalos munkanélküliségi adatok alapján a Dél-alföld munkanélküliségi mutatója valamelyest rosszabb, mint az országos átlag. A régió megyéi közül Csongrád helyzete a legkedvezőbb, Bács-Kiskun mutatója a régiós átlagnak megfelelő, míg Békés megye a legrosszabb helyzetű.

Régiós munkanélküliségi adatai

Munkanélküliségi ráta 2008 12. 15-64-éves korosztály	
Dél-Alföld	9.95 %
Dél-Dunántúl	9.34 %
Észak-Alföld	12.97 %
Észak-Magyarország	12.47 %
Közép-Dunántúl	7.07 %
Közép-Magyarország	4.62 %
Nyugat-Dunántúl	5.95 %
Összesen	8.16 %

forrás: aszf.hu

Dél-Alföldi régió megyéinek munkanélküliségi adatai

Munkanélküliségi ráta 2008 12. 15-64-éves korosztály	
Békés megye	11,72%
Bács-Kiskun	10,05%
Csongrád megye	8,35%

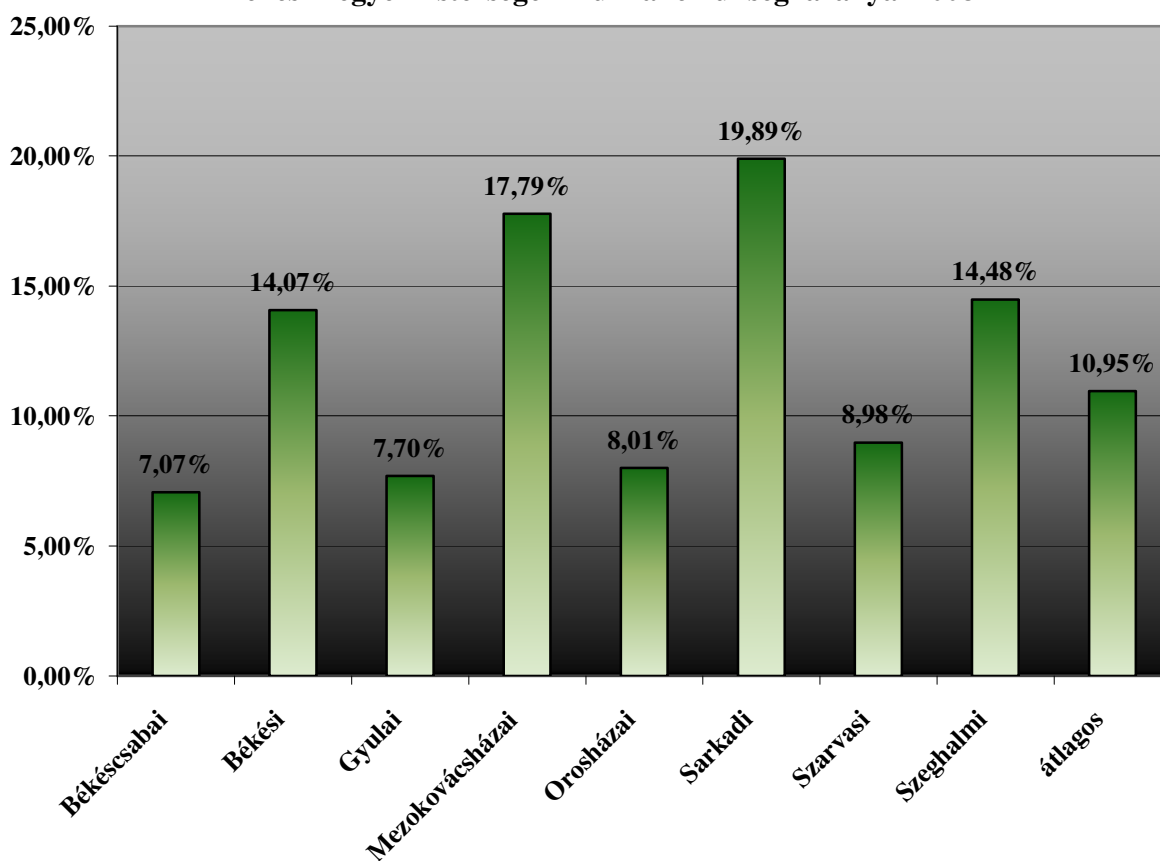
forrás: aszf.hu

A Dél-alföld munkanélküliségi szempontból legrosszabb helyzetben lévő kistérségei a Békés megyei Sarkadi, Mezőkovácsházai, és a Szeghalomi, továbbá hátrányos helyzetűnek tekinthető Bács-Kiskun megyében a Kunszentmiklósi, Bácsalmási, Jánosalmi, Kalocsai, valamint Csongrád megyében a Makói kistérség.

2008-as Békés megyei kistérségi adatok

kistérség	Mnk. ráta	Munkané lk.	Foglalkoztatottak	Inakt.	Fogl. ráta	Akt. ráta
Békéscsabai	7.07 %	2253	29594	20716	56.3%	60.6%
Békési	14.07 %	2220	13554	13466	46.4%	53.9%
Gyulai	7.7 %	1269	15222	12858	51.9%	56.2%
Mezőkovácsházai	17.79 %	2755	12727	11749	46.7%	56.9%
Orosházai	8.01 %	1881	21591	16674	53.8%	58.5%
Sarkadi	19.89 %	1583	6374	7550	41.1%	51.3%
Szarvasi	8.98 %	1553	15736	12841	52.2%	57.4%
Szeghalmi	14.48 %	2172	12832	11884	47.7%	55.8%
Összesen	10.95 %	15686	127630	107738	50.8%	57.1%

forrás: kisterseg.afsz.hu

Békés Megyei kistérségek munkanélküliségi arányai 2008

Békés megye lakosságának egyharmada foglalkoztatott, ez 126.800 főt jelent a megye egészét nézve. Sajnos a megyében nagyon nagy a közszférában dolgozó foglalkoztatottak aránya, amely azt jelenti, hogy a vállalászási szférában foglalkoztatottak létszáma az országos átlaghoz képest alacsony. A megyében működő vállalkozásoknál alkalmazásban állók számára nincs adatunk, de ez becslések szerint 90.000 főt tesz ki.

Emellett jellemző a megyére az olyan egyéni vállalkozók jelenléte, amelyeknek nincs lehetősége alkalmazottak felvételére, ezért a foglalkoztatási helyzet javításában nem tudnak hatékonyan részt venni. A 0 és 9 fő közötti vállalatnagyság jellemző leginkább, a foglalkoztatottak 60 %-a ebben a körben található. Ez alól kivétel a mezőgazda-

ság, ahol az ágazat dolgozóinak több mint a felét a 20-249 fős közepes vállalkozások keretében alkalmazzák, ami a jelentős arányban jelen lévő önfoglalkoztatás és kisvállalkozói formák mellett is bizonyos koncentrátságra utal.

Bár Békés megye ágazati szerkezetében a mezőgazdaság súlya a legmeghatározóbb, mégis a legnagyobb létszámban a kereskedelem, vendéglátás területén találunk foglalkoztatottakat. A második legnagyobb munkavállalói létszámot foglalkoztató ágazat már a mezőgazdaság, minden tizedik aktív keresőt itt foglalkoztatják, miközben országos arányuk nem éri el az 5 százalékot sem. A gazdasági ágazatokat tovább vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az élelmiszeripari vállalkozások meghatározó foglalkoztatóként jelennek meg, míg az építőiparban foglalkoztattak aránya jóval elmarad az országos átlagtól.

Megállapítható tehát, hogy csak az élelmiszeripari cégek lehetnek abban a helyzetben, hogy beszállítói kapcsolataikon keresztül egész térségek gazdaságát, munkaerőpiacát meghatározó döntéseket hozhassanak. Az erős nemzetközi verseny és a hazai mezőgazdaság jelenlegi állapota viszont a nagy múltú megyei élelmiszeripart is válságos helyzetbe hozza, ezért foglalkoztató ereje folyamatosan gyengül.

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal 2008. decemberében a megyében 25.132 fő álláskeresőt regisztrált, számuk az egy évvel korábbihoz képest az országosnál kevésbé, 3,1 százalékkal nőtt. A nyilvántartott álláskeresők 9 százaléka, 2.355 fő pályakezdő volt, számuk 5,1 százalékkal nőtt. A szakmával rendelkező nyilvántartott álláskeresők száma kevésbé emelkedett, illetve a pályakezdők körében nem is emelkedett a számuk, ahogyan a diplomával rendelkezőké sem.

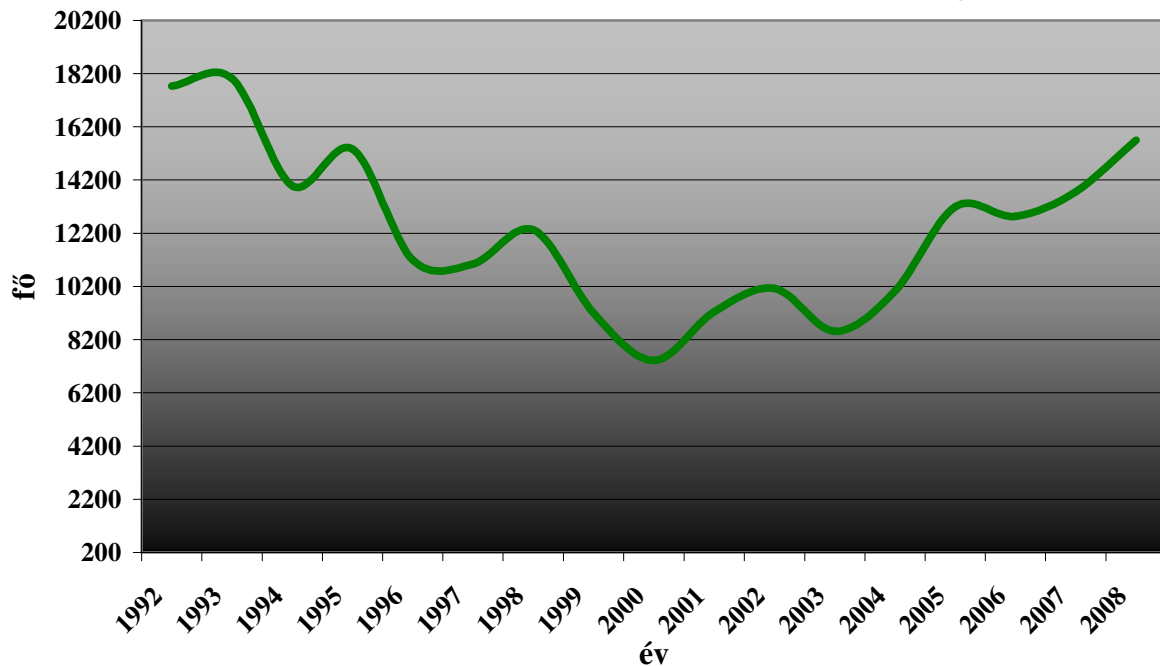
Éves Békés megyei adatok (1992-2008)

	Mnk. ráta	Munkanélküliek	Foglalkoztatottak	Inakt.	Fogl. ráta	Akt. ráta
1992	9.99 %	17733	159823			
1993	11.2 %	18014	142772			
1994	10.75 %	13981	116062			
1995	9.59 %	15352	144722			
1996	7.15 %	11203	145549			
1997	7.07 %	11043	145201			
1998	8.27 %	12336	136885			
1999	6.48 %	9198	132798			
2000	5.22 %	7416	134739			
2001	6.48 %	9250	133400			
2002	7.07 %	10127	133099	162615	43.5%	46.8%
2003	6.01 %	8509	133148	164184	43.5%	46.3%
2004	7.21 %	10028	129052	158693	43.3%	46.7%
2005	9.32 %	13197	128455	153859	43.5%	47.9%
2006	9.05 %	12840	128969	151702	43.9%	48.3%
2007	9.42 %	13767	132416	144696	45.5%	50.3%
2008	10.86 %	15700	128819	143901	44.7%	50.1%

forrás: kisterseg.afsz.hu

Nyilvántartott munkanélküliek száma Békés Megyében

1.1.4. Oktatás

A hazai felsőoktatási intézmények történelmileg kialakult területi szerkezetét a főváros meghatározó szerepe jellemzi, kiegészülve a nagyobb vidéki egyetemi városokkal, valamint a budapesti és vidéki főiskolai hálózattal.

Az oktatási intézmények régió belüli elhelyezkedését leginkább Szeged túlsúlya határozza meg, ahol is közel húszezer diák (a dél-alföldi hallgatók kétharmada) tanul. A régió második diákcentrumában, Kecskeméten négyezret meghaladó a felsőoktatásban résztvevők száma. A Szent István Egyetem kihelyezett karait (2008-ig Tessedik Sámuel főiskola) Békéscsaba, Szarvas és Gyula telephellyel körülbelül azonos hallgatói létszám jellemzi, mint a kecskeméti intézményeket. A térség „középvárosai” közül Baja önálló főiskolával, Orosháza a Kodolányi János Főiskola kihelyezett tagozatával igyekszik bekapcsolódni a felsőoktatási hálózatba.

Az alapfokú, kötelező önkormányzati feladatokat teljesítő oktatási intézmények fenntartását a régió települései többnyire önállóan oldják meg. A települések többségében helyben elvégezhető az általános iskola nyolc osztálya.

A dél-alföldi középfokú oktatási intézmények a képzési igények jelentős részét képesek kielégíteni.

Az utóbbi tíz évben jelentősen bővült a régió középfokú oktatási kínálata. Nőtt a középfokú intézménnyel rendelkező települések száma, új intézmények, új fenntartók (egyházak, alapítványok) jelentek meg, s jelentősen bővült az intézmények képzési kínálata. Az érettségi utáni szakképzésben felerősödött a post-secondary és az önálló munkakerő piaci képzés szerepe. Nőtt a gimnáziumi férőhelyek száma.

A középfokú oktatásban folyamatosan átstrukturálódott a családok képzési orientációja, mind a képzési szint, mind a képző intézmény helyét illetően. A szakközépiskolai képzés iránti érdeklődés mellett megnőtt és az utóbbi években dominánssá vált a gimnáziumi képzések iránti igény, s ezeket a képzéseket követi a szakmunkásképzés, illetve a

szakiskolai képzés. A fizikai munkával járó szakmákhoz szükséges végzettség megszerzése ma már egyre inkább divatjamúlt abból a téves társadalmi szemléletből kifolyólag, hogy a minél színvonalasabb életvitelhez és a biztos megélhetéshez a magasabb iskolai végzettség elérésén keresztül vezet az út. Már a középfokú oktatásban is kiemelkedő szerep jut Szegednek, továbbá Kecskemétnek és Békéscsabának. Fontos szerepet töltenek be a régió középfokú képzési kínálatában Baja, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Hódmezővásárhely, Szentes, Gyula és Kalocsa.

1.1.5. Jövedelmi helyzet

A Dél-alföldön regisztrált jövedelemmel rendelkezők kereseti átlagai jól tükrözik a régió fejlettségét, foglalkoztatottsági helyzetét, ... is. A jövedelmi viszonyok mind a bruttó (111.892 Ft/hó/fő), mind a nettó jövedelmeket (76.220 Ft/hó/fő) tekintve érdemben elmaradnak az országos átlagtól, és csupán az Észak-alföld adatai rosszabbak minimálisan. Az alkalmazásban állók átlagkeresete az országos átlag 82%-át sem éri el. A fizikai dolgozók keresetei valamivel kedvezőbbek, az országos átlagjövedelemhez közelebb esnek, annak 88 %-át teszik ki, a szellemi dolgozók fizetései azonban ebben a régióban a legrosszabbak. Nem árnyalják jelentősen az összképet a csekély mértékben magasabb Csongrád megyei fizetések sem.

A kedvezőtlen jövedelmi viszonyokat tükrözi, hogy az épített lakások közül itt épül a legkevesebb 4 és annál több szobás lakás (32,9%).

Szintén a jövedelmi viszonyokat tükrözi a személygépkocsi-ellátottság, amely alapján a Dél-alföldi régió alulról a 3. helyet foglalja el (Észak-Magyarország és Észak-alföld után). Az 1000 lakosra jutó személygépkocsik számát tekintve a Dél-alföldi régió 81 db-bal marad el a mezőnyt vezető Közép-Magyarországtól.

Megyéenkénti és régióenkénti átlagos alaphérek és keresetek a nemzetgazdaságban fizikai-szellemi bontásban, nemenként, 2008

	Alaphér					Kereset				
	fizikai	szellemi	férfi	nő	Össz.	fizikai	szellemi	férfi	nő	Össz.
Bács-Kiskun megye	99329	176392	136362	127123	131974	120767	218960	167830	156318	162363
Békés megye	95560	163776	126215	125519	125886	117774	204178	159558	152457	156200
Csongrád megye	97630	176439	136791	134193	135552	125413	227852	178355	166913	172897
Dél-alföld	97748	174148	133804	129195	131614	121548	218288	169310	159037	164430
Összesen	105805	215665	168310	149341	159294	133097	266578	211367	183426	198087

forrás: ksh.hu

1.1.6. A népesség egészségi állapota és az egészségügyi ellátás

A területi fejlődés és a területfejlesztés kiemelt jelentőségű tényezője a humán erőforrások minősége. Ennek egyik legfontosabb eleme a népesség egészségi állapota, ami közvetlenül a halandósággal, illetve a megbetegedésekkel jellemezhető.

A Dél-alföld népességének egészségi állapota valamivel kedvezőtlenebb, mint az országban általában, így a Magyarországra jellemző epidemiológiai válság a régiót az átlagosnál intenzívebben sújtja. A régió belül összességében Bács-Kiskun megye népességének egészségi állapota kedvezőtlenebb, sok betegség esetén azonban Csongrád megye vezet a rangsort.

A korszerkezet torzításától megtisztított úgynevezett standardizált halálozási ráták alapján a Dél-alföld az országban a második legrosszabb helyet foglalja el. A régió megyei között lényeges területi különbségek nincsenek, a standardizálás azonban egyértelműen kimutatja Csongrád megye rosszabb pozícióját. Az országos tendenciákhoz hasonlóan a férfiak halandósága lényegesen meghaladja a nőké, a két nem közötti különbség azonban itt sokkal nagyobb, különösen igaz ez Bács-Kiskun megyére. Területi specialitás, hogy a nők halandósága kisebb szóródást mutat, mint a férfiaké.

A régióban a vezető halálhalmok megegyeznek az országgal. A keringési rendszer betegségei – az összes halálozás több mint felével – vezetik a statisztikát. Az ezer lakosra vetített érték szempontjából a Dél-alföld, és azon belül is Békés megye helyzete kiugróan rossz. Az összes halálozás egynegyedét kitevő daganatos halálozások esetében valamivel kedvezőbb a helyzet. A régió átlaga nagyjából azonos az országgal, de itt is kiugró Békés megye értéke. A harmadik helyen álló balesetek és sérülések részese a Dél-alföldön a legmagasabb, s ezen belül is, Csongrád megyét alig megelőzve, Bács-Kiskun megye vezet. A halálhalmokat tekintve az egyik leglényegesebb regionális sajátosság az öngyilkosságok magas aránya. Magyarország öngyilkossági rátája köztudottan tradicionálisan magas, melyen belül kiemelkedik a Dél-alföld. Az öngyilkosság a tanyasi és falusi népesség körében gyakoribb, mint a városokban. Az öngyilkosságok által legintenzívebben érintett rész lényegében egész Bács-Kiskun megye, Csongrád megye nyugati és Békés megye északi része. A férfiak öngyilkossága sokkal gyakoribb, mint a nőké, a nemek közötti különbség a Dél-alföld három megyéjében a legnagyobb. Közülük is kiemelkedik Bács-Kiskun, ahol a férfiak öngyilkossági rátája 70 ezrelék, míg a nőké mindössze 19.

A nyilvántartott megbetegedések már kedvezőbb képet mutatnak. A régió tüdőbeteg gondozóintézkései nyilvántartott aktív TBC-s betegek tízezer lakosra vetített száma alapján a TBC-helyzet az egyik legjobb az országban, ami a kevés Csongrád megyei betegnek köszönhető. A szénanáthás betegek aránya a többi régióhoz viszonyítva közepesnek mondható, e tekintetben azonban nagy területi különbségek figyelhetők meg: a Békés megyei szénanáthás betegek aránya alig fele a másik két megyében jellemzőnek. A pszichiátriai gondozókban nyilvántartott betegek tízezer lakosra jutó száma a Dél-alföldön a legnagyobb, ráadásul markáns területi különbségekkel rendelkezik: Békés megyében nagyon alacsony, Bács-Kiskun megyében viszont nagyon magas az arány.

1.1.7. Az egészségügyi rendszer helyzete, időbeli és térbeli vonatkozásai

Az alapfokú és középfokú egészségügyi ellátásnak fontos szerepe van a területi különbségek csökkentésében és a lakosság életminőségének javításában, a felsőfokú egészségügyi ellátás pedig erősítheti a régió kohézióját, másrészt szerepet játszhat a régió gazdaságának innovációjában. Mind a tízezer lakosra jutó dolgozó orvosok, mind az egy házi- és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma alapján a térség egészségügyi rendszere összességében a középmezőnyben helyezkedik el az országos átlag körüli értékkel, ezen

belül azonban szélsőséges viszonyok jellemzőek: Bács-Kiskun rendkívül kedvezőtlen, Csongrád megye viszont mindkét említett mutató terén igen kedvező helyzetben van. Ebből a szempontból Mezőhegyes helyzete Csongrád megye illetve Szeged viszonylagos közelsége miatt kedvezőbbnek mondható más Békés megyei településekhez képest.

Az alapellátásban (mely magában foglalja a házi orvosi, a házi gyermekorvosi és a gyógyszerellátást, továbbá a körzeti védőnői szolgálatot) a házi orvosi praxisnagyság átlagos, ami elsősorban Csongrád megye kedvezőbb mutatójának köszönhető. Az 1300 főben meghatározott ideális házi orvosi és házi gyermekorvosi praxisnagyságot egyik megye sem éri el, csupán Csongrád közelít hozzá. Legkisebb az átlagos praxisnagyság a Móraalmi kistérségben, ahol mindössze 1205 lakos jut egy házi orvosra és házi gyermekorvosra, legnagyobb a kiskunfélegyházi kistérségben (1849 fő/házi orvos). Csongrád megyében mindössze két kistérség (Makói, Szentesi) tartozik a kedvezőtlenebb kategóriába, csak a szentesi az átlagosba, a többi vagy a jó vagy a legjobb minősítést kapta. Ez az orvosi egyetem kisugárzásának köszönhető. Békés arányaiban hasonló Bács-Kiskun megyéhez, annyi különbséggel, hogy a kedvező kategóriát csak a Mezőkovácsházai kistérség éri el. Az egy védőnőre jutó népességszám átlagos, bár a védőnők betegforgalma csökken. A gyógyszerügyi ellátottság mindhárom megyében kedvezőbb, mint az országos átlag.

A járóbeteg-szakellátáson belül az egy fogorvosra jutó lakosok száma közepes, de a megyék szintjén differenciált: a legjobb az arány Békésben, csak ezt követi Csongrád, majd Bács-Kiskun megye. A régió kimondottan nagy járóbeteg-szakellátási kapacitásával az országos rangsor elején foglal helyet. E tekintetben is kiemelkedik Csongrád megye: mind az ezer lakosra jutó rendelőintézeti munkaórák, mind a gyógykezelési esetek száma közel kétszerese a többi megyéjének. Mindkét mutatónál Bács-Kiskun helyzete a legkedvezőtlenebb. A járóbeteg-szakellátás területileg nagyon centralizált, a rendelőintézetek a nagyobb városokhoz kötődnek.

A régióban 19 önálló fekvőbeteg-gyógyintézet működik, melyek kihelyezett osztályokkal is rendelkeznek. Nincs kórház Bács-Kiskun megye déli és északnyugati, továbbá Békés megye északi részén. A sürgősségi ellátás paraméterei átlagosak. Csongrád megye helyzete kiemelkedik. A külterületi népesség sürgősségi ellátása kimondottan problematikus. A Dél-alföld regionális egészségügyi központja Szeged. Itt koncentrálódik a regionális szerepkörű intézmények nagy része, továbbá itt található a régióban egyedül orvosképzés, nemzetközi diagnosztikai központ; drogambulancia azonban Gyulán is van. Regionális szerepkörű ágyakat finanszíroznak ezen kívül a Kecskeméti (a megyei kórházban és a Kecskeméti Repülő Kórházban) és Gyulán a megyei kórházban.

1.1.8. Szociális ellátás

A szociális ellátás kérdéskörrel foglalkozó törvények egyértelműen rendelkeznek az önkormányzatok pénzügyi és természetbeni ellátásban meglévő kötelezettségeiről, a különféle nappali ellátást nyújtó vagy bentlakásos intézményekről. Az önkormányzatok a jogszabályok által differenciáltan meghatározott (a település méretétől függő) feladatoknak nagyrészt eleget tesznek. Az intézményrendszer tekintve a Dél-alföld problémái lényegében azonosak bármely más régió problémáival. Általában fejletlen az idősek ellátását segítő intézményrendszer (házi segítségnyújtás, házi gondozás, szociális otthonok), a kisebb településeken gyakran nincs megoldva a gyermekek napközbeni ellátásának bizto-

sítása és az egész régióban kevés a rehabilitációs tevékenységet végző intézmény. A falusi térségekben az idős lakosság számára különösen nagy jelentőségű az időskorúak szociális ellátásának területi rendszere. A nappali gondozást végző „idősek klubja”, „öreg napközi otthona” vagy „gondozási központ” a települések mintegy felében működik, nagyjából az érintett helyi lakosság létszámához igazodó kapacitással. A bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények jóval koncentráltabbak: a regionális szinten meglévő több mint tízezer férőhely zöme a régió városaiban található, ezen kívül további elhelyezési lehetőség van Csongrád megyében 12, Bács-Kiskunban 20, Békés megyében 18 községben.

Fontos ellátási szerep hárul ma már a nem önkormányzati intézményfenntartókra, az egyházi, alapítványi és magán szociális otthonokra, nyugdíjas házakra. A régióban működő 184 tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthon közül 136 megyei szintű ellátást folytat, vagyis térségi feladatokat lát el. A nappali ellátásban a régió térségei között nincsenek lényeges különbségek. A bentlakásos szociális gondozás terén a lakosság arányában mért férőhely-kapacitást illetően azonban már érdemi eltérések tapasztalhatók.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a szociális ellátottság tekintetében a régió perifériáin és falvaiban vannak jelentősebb hiányosságok. Ez annál is inkább kedvezőtlen, mert épp ezeken a településeken a legmagasabbak a lakosság (a kor megoszlás eltéréseiből adódó különbségeket kiküszöbölve számított) halálozási arányszáma és általában ezen övezetekben a legfejletlenebb az egészségügyi ellátás is.

1.2. A Dél-alföldi régió gazdasági folyamatai

1.2.1. Mezőgazdaság

A 2008-as év jól indult a megyei gazdák számára, a kedvező téli és tavaszi kilátások után a betakarítás eredménye igazolta az elvárásokat. A mezőgazdasági termékek keresleti piaca azonban nem bizonyult tartósnak, ezért a termelők a terményértékesítés során összel nehézségekbe ütköztek. Békés megyében 2008-ban a legfontosabb szántóföldi növényeket összesen 313 ezer hektárról takarították be, 9 ezer hektárral nagyobb területről, mint egy évvel korábban.

Búzából az országosan betakarított terület 10 %-át Békésben aratták le, Jász-Nagykun-Szolnok megye után a második legnagyobb területről a második legnagyobb mennyiséget. Egy évvel korábban még Békés megye állt a megyék rangsorának élén, azonban az országos tendenciával ellentétben, a megyében csökkent a búza betakarított területe. A hektáronkénti hozama több mint egy tonnával emelkedett, azonban az országos átlagot még így sem érte el.

A kukorica összes betakarított területének 9 %-a található Békésben, a 2 legnagyobb területről az ötödik legjelentősebb termésmennyiséget takarították be. Kiemelkedő még a napraforgó betakarítás, a 2. legnagyobb területről a második legjelentősebb termésmennyiséget takarították be.

A 2008. december 1-jei időponttal végrehajtott összeírás adatai szerint a megyében a kiemelt állatfajok közül a sertésállomány számottevő csökkenő tendenciát mutat, melynek mértéke az országost meghaladva, 16 % lett. A szarvasmarha állomány 5 %-kal

csökkent a tavalyi évhez viszonyítva, míg a tyúkfélék és a juhállomány enyhe növekedést mutat.

A törzsállomány illetve a tenyészállomány általában az állami tenyészeteken belül található. Igaz ez a lovak esetében, ahol Mezőhegye szerepe kiemelkedő, köszönhetően a Nónius törzstenyészetnek.

1.2.2. Ipar

A Dél-alföldi Régió gazdaságában az ipar már a rendszerváltás előtt sem volt meghatározó, és ez lényegesen nem változott az ezt követő időszakban sem. A hazai bruttó hozzáadott érték régiókénti megoszlását vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a Dél-alföld csupán a Dél-Dunántúli régiót előzte meg; a Dél-alföld 7,4%-kal részesedik a hazai ipari termelésből.

A térség gazdaságában az ipar súlya, jelentősége kisebb az átlagosnál, ezt mutatja az iparban foglalkoztatottak aránya is. Országos szinten 2002-ben 34,1% volt az iparban foglalkoztatottak aránya, ez a Dél-alföldön 32,4%; regionális összehasonlításban a legalacsonyabb érték. Ha a megyék szerint vizsgáljuk a régióban az ipari dolgozók arányát, azt tapasztaljuk, hogy Bács-Kiskun megyében legmagasabb ez az érték (34,2%), majd Békés megye következik 33,4%-kal, a legalacsonyabb a Csongrád megyei 29,3% érték.

A térség ipari szerkezetét az országgal összevetve a legjelentősebb eltérést a nehézipar területén mutathatunk ki, és sokkal kisebb az eltérés a könnyű- és élelmiszeriparban, melynek lényegesen jelentősebb a szerepe. Ebből a szempontból homogénnek tekinthető mindhárom megye: mindháromban alacsonyabb a nehézipar és magasabb a másik két ipari főcsoport aránya.

Az ipar térszerkezete erősen koncentrált, jelentős ipari vállalkozások lényegében csak a megyeszékhelyeken és a nagyobb városokban működnek, melyet tovább erősít a szolgáltatások nagyobb városokba összpontosuló növekedése. A Dél-alföldön növekedett az ipari parkok száma, 2003-ban már 27 ipari parkkal rendelkezett a régió. A gazdaság fellendítése érdekében a régióban 3 vállalkozási övezetet alakítottak ki: Békéscsaba, Szeged-Makó, Mohács-Baja településeken.

2008-ban a 4 fő feletti ipari vállalkozások Békés megyében lévő telephelyein 3,6 százalékkal csökkent a termelés volumene, amelynek értéke folyóáron meghaladta a 321 milliárd forintot. Az ipari termelés egy lakosra jutó értéke Békés megyében 859 ezer forint volt 2008-ban, ami 7 %-os növekedést mutat egy év alatt. A megyék 2139 ezer forintos átlagának így csak a négytizedét érte el, mellel a megyék rangsorában a 18. helyen szerepel.

Az év során a megyei székhelyű, 49 főnél többet foglalkoztató szervezetek ipari termelési értéke megközelítette a 177 milliárd forintot, volumene 6,1 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi értéket.

Békés megye ipari termelésének döntő hányadát a feldolgozóipar adja, melyen belül háromtizedet képvisel mind a gép-, mind az élelmiszeripar, több mint kéttizedet a nem fém ásványi termékek gyártása, valamint közel egytizedet a papírtermékek gyártása és a nyomdai tevékenység.

2008-ban az ipar értékesítésének nettó árbevétele 173 milliárd forintot ért el, összehasonlító áron számítva 4,5 százalékkal többet, mint egy évvel korábban. A belföldi értékesítés árbevétele mintegy két százalékkal csökkent, míg az exportértékesítésé 12

százalékot meghaladóan bővült. A feldolgozóipar árbevétele növekedése meghaladta az ágazati átlagot, amelyen belül a legnagyobb emelkedést a gépipar érte el.

Az export értékesítés esetében a gépipar kiviteli aránya nőtt, illetve a fémalapanyagok és fémfeldolgozási termékek gyártása ágazatban is export növekedés jelentkezett.

1.2.3. Szolgáltatás

A Dél-alföldön, az országos trendeknek megfelelően, az ipari és a mezőgazdasági termelés visszaesésével párhuzamosan gyorsan növekedett a szolgáltató szektor szerepe. A szolgáltatásokban dolgozók aránya különösen a megyeszékhelyeken növekedett erőteljesen (közel 20%-kal), ami részben a helyi ipar szerkezeti gyengeségének, részben a szolgáltatások sajátos, koncentrált térszerkezetének következménye. A szolgáltató szektorban működik a dél-alföldi vállalkozások közel 70%-a; ezek a régió össztermékének több mint felét adják. A szektor növekedésének alapja a kisszervezetek tevékenysége, amelyek a Dél-alföldi Régióban különösen nagy számban vannak jelen, főleg a kereskedelem, a szállítványozásban, a vendéglátásban és a gazdasági szolgáltatásokban. A kiemelkedő vállalkozási aktivitás elsősorban a Csongrád és Bács-Kiskun megyei kereskedelmi, illetve gazdasági szolgáltatásokat nyújtó szervezeteknek köszönhető. Békés megye országos összehasonlításban gyenge aktivitást mutat. A külföldi érdekeltségű szervezetek gyarapodása sem módosította az elaprózott struktúrát: a szektorba a régióban befektetett külföldi tőke csupán 23%-a áramlott, s Békés megyében ez az arány még kisebb (4%) volt. A külföldi tőke beáramlása elsősorban a szállítás-posta-távközlés, szerényebb mértékben a kereskedelem továbbá a pénzügyi és biztosítási szolgáltatások területén jelentkezett.

A beruházások összege jelentősen elmarad az ország többi térségében jellemzőtől. Kivételt csak a szállítás-posta-távközlés ágazata jelentett: ez utóbbi infrastruktúrájának kiépítésére több tízmilliárd forintot fordítottak az elmúlt években. Ehhez képest elmaradtak a kereskedelmi és idegenforgalmi fejlesztések az évtized első felében, és a régió egészére jellemző maradt a személyi és közösségi szolgáltatások gyenge tőkeellátottsága. Csongrád és Bács-Kiskun megyében azonban az utóbbi három évben jelentősen növekedtek mind a kereskedelmi, mind a pénzügyi és gazdasági szolgáltatásokban megvalósított beruházások az ország dinamikus gazdasági fejlődést felmutató megyéihez hasonlóan. Békés megye leszakadása a régió többi részéhez viszonyítva is növekedett ebben a tekintetben. A külföldi tőke privatizációs tranzakciók (távközlés, kereskedelem, pénzügyi és biztosítási szolgáltatások), illetve zöldmezős beruházások (kiskereskedelem) révén is megjelent a régió szolgáltató szektorában. A külföldi beruházások abszolút és fajlagos mutatói is a Dél-alföld erős lemaradására utaltak a kilencvenes évek első felében, bár a szektorban elsősorban a kereskedelemben a külföldi tőkével működő szervezetek száma gyorsan gyarapodott (főleg Bács-Kiskun és Csongrád megyében). Azok átlagos tőkenagysága az országos érték negyedét sem érte el, s befektetési forrásaik szerények voltak.

A zöldmezős beruházások közül a leglátványosabb, a lakosság egészét érintő elemek az új szuper- és hipermarketek. A multinacionális kereskedelmi hálózatok terjeszkedésének első állomásai a legnépesebb vidéki centrumok, a Dél-alföldön Szeged, illetve Kecskemét, majd Békéscsaba voltak. Később a hálózatok megjelentek a régió közép- és kisvárosaiban is. A folyamat elsősorban az élelmiszer-kereskedelmet formálta át. A pénz-

intézetek privatizációja és a külföldi bankok magyarországi megjelenése a régiót közvetve érintette: a döntési központok Budapesten, illetve külföldön maradtak, viszont a bankok többsége új fogyasztói csoportokat céltzott meg (többségük a kis- és középvállalkozásokat, néhányuk a lakossági szolgáltatásokat). A biztosítási piacon is hasonló folyamat játszódott le az elmúlt években: a személy-, vagyon- és gépjármű-biztosítások szélesebb körben váltak elérhetővé a lakosság és a gazdasági szervezetek számára, a ritkábban igénybe vett szolgáltatások (szállítmány- és hitelbiztosítás) a megyeszékhelyeken érhetők el.

1.2.4. Külföldi tőke

A belső források hiánya a külső források igénybevételével áthidalható. A Dél-alföldön számos szervezet fáradozik azon, hogy minél több külföldi működő tőke kerüljön a régió gazdaságába. Országos szinten az 1 főre jutó külföldi működő tőke 22 eFt volt 1992-ben, majd markánsan növekedett a befektetők száma, és 2002-ben már 500 eFt/fő volt. A Dél-alföldi érték 1992-ben a második legalacsonyabb volt (14 eFt/fő), 2002-ben már harmadikként végeztünk a régiók sorában (85 eFt/fő), de ez az érték is messze elmarad a Nyugat-Dunántúl 1413 eFt/fő értékétől, annak csupán 6%-a. A Dél-alföld határmenti településein, a városaiban, illetve a központi szereppel bíró településein jelenik meg a külföldi működő tőke. A Dél-alföld földrajzi fekvése nem kedvezett a külföldi működő tőkének, mert távol fekszik az ország nyugati kapujától és a külföldi tőke nehezen lépi át a Duna vonalát. A Dél-alföldre nemcsak kevés külföldi tőke áramlott, de annak szerkezete sem kedvezett a régió fejlődésének, hiszen nagyon kevés jutott belőle a húzóágazatként funkcionáló feldolgozóiparba. A külföldi tőke beáramlásának ütemét lassította a délszláv-válság, kedvezőtlenül hatott rá az autópálya építésének félbeszakítása is, hiszen erre az időszakra tehető a tartós, erőteljes tőkebeáramlás. Ekkor nagy különbségek keletkeztek az intenzív tőkebefogadó térségek (Budapest, Nyugat-Dunántúl) és régióink települései között.

1.2.5. Turizmus

Az ország közel egyötödét kitevő régió, keleten Romániával, délen Szerbiával határos, míg nyugaton a Duna képezi a határát. Az ország második legjelentősebb folyója a Tisza is keresztül folyik a területen, és szinte kettészeli azt. Alapvetően meghatározzák a régió változatos táját a nemzeti parkok és természetvédelmi területek, Gemenc (a Duna-Dráva Nemzeti Park része), a Kiskunsági és a Körös-Maros Nemzeti Park valamint a Szelidi-tó, a Fehér-tó, a Kolon-tó, a kiskunsági homokdűnék és a Szarvasi Arborétum. Ebből következik, hogy főként a természethez kapcsolódó idegenforgalmi termékeivel emelkedik ki, úgy mint a lovasturizmus, egészségturizmus, öko- és víziturizmus.

A régióban található a 15 „védetségű” élvező hungarikumból 9. A legismertebbek közé tartozik a Szegedi paprika és a Pick szalámi, a Kalocsai hímzés, a „Fütyülős” barackpálinka, a Makói hagyma, a Gyulai kolbász és a Halasi csipke. A Dél-magyarországi terület köztük a Dél-alföld is igen gazdag gyógyvízkinccsel rendelkezik, melyet rengetek termálfürdő aknáz ki.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma (2000–20058)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A kereskedelmi szálláshelyek vendégei összesen									
Bács-Kiskun	134 582	134 115	147 614	151 169	136 238	142 490	140 364	148 413	148 802
Békés	100 523	104 807	98 585	114 462	115 193	123 197	121 908	138 772	147 767
Csongrád	153 914	157 190	158 202	175 618	178 117	190 102	183 653	186 406	185 061
Dél-Alföld	389 019	396 112	404 401	441 249	429 548	455 789	445 925	473 591	481 630
Ország összesen	5 940 805	6 072 963	6 175 880	6 315 494	6 616 443	7 064 007	7 182 550	7 474 329	7 651 250
Ebből: külföldi									
Bács-Kiskun	46 930	48 691	49 625	44 883	40 185	37 075	38 298	38 176	36 360
Békés	20 664	16 443	13 462	12 504	12 179	12 007	11 347	15 726	18 404
Csongrád	46 879	47 482	49 769	48 309	55 251	54 005	50 466	55 679	58 813
Dél-Alföld	114 473	112 616	112 856	105 696	107 615	103 087	100 111	109 581	113 577
Ország összesen	2 992 401	3 070 261	3 013 116	2 948 224	3 269 868	3 446 362	3 309 753	3 451 186	3 516 030
A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák összesen									
Bács-Kiskun	336 251	329 726	351 121	364 836	346 443	343 401	332 345	336 636	356 173
Békés	326 768	324 941	321 687	339 392	334 366	356 560	369 969	411 108	425 199
Csongrád	285 821	291 116	296 241	344 338	346 821	401 591	400 442	379 113	382 783
Dél-Alföld	948 840	945 783	969 049	1 048 566	1 027 630	1 101 552	1 102 756	1 126 857	1 164 155
Ország összesen	18 369 319	18 648 371	18 449 925	18 611 114	18 899 483	19 737 358	19 652 026	20 128 534	19 974 414
Ebből: külföldi									
Bács-Kiskun	133 700	140 498	131 832	130 450	124 012	110 534	107 287	100 768	97 904
Békés	66 374	57 935	51 365	41 725	40 502	42 476	42 867	48 162	53 090
Csongrád	75 176	73 488	79 735	79 999	92 434	94 362	101 132	112 821	113 192
Dél-Alföld	275 250	271 921	262 932	252 174	256 948	247 372	251 286	261 751	264 186
Ország összesen	10 513 825	10 894 493	10 360 959	10 040 338	10 508 109	10 778 899	10 045 891	10 170 808	10 009 531

forrás: ksh.hu

A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyei, július 31. (2000–2008)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bács-Kiskun	10 106	9 967	10 836	9 604	9 447	9 569	11 803	7 883	8 884
Békés	5 440	6 664	6 930	7 764	8 555	7 474	7 513	7 047	7 421
Csongrád	8 641	7 967	8 676	10 329	12 529	11 041	9 939	11 836	10 541
Dél-Alföld	24 187	24 598	26 442	27 697	30 531	28 084	29 255	26 766	26 846
ebből: szálloda									
Bács-Kiskun	1 812	1 815	2 116	2 135	2 129	2 259	2 254	2 278	2 154
Békés	2 521	2 387	2 358	2 423	2 492	2 484	2 182	2 345	2 425
Csongrád	1 671	2 076	2 203	2 186	2 350	2 222	2 098	2 091	2 096
Dél-Alföld	6 004	6 278	6 677	6 744	6 971	6 965	6 534	6 714	6 675
Ország összesen	100 604	104 232	107 899	109 726	112 769	115 895	116 223	114 227	115 669

forrás ksh.hu

A régió turisztikai vonzerejét elsősorban a természeti adottságai alakítják. Ebből következően a lovas, vadász, öko, vízi, termál turizmus a legjellemzőbb erre a régióra. Termálfürdő gyógyfürdők számos településen megtalálhatók, melyek a gyógy és wellness turizmus alapjait képezhetik, a teljesség igénye nélkül: Gyula, Gyomaendrőd, Békéscsaba, Hódmezővásárhely, Szeged, Makó, Szarvas, Füzesgyarmat, Mezőkovácsháza, Tótkomlós, Ásotthalom, Orosháza-Gyopárosfürdő, Cserkeszlő, Mórahalom.

A Dél-Békési kistérség nem tartozik hazánk jelentősebb turisztikai területei közé. Idegenforgalmat elsősorban az átutazók jelentenek. Alacsony az átlagosan eltöltött vendégéjszakák száma; a turizmus fejlődését a rossz megközelíthetőség akadályozza. A szálláshelyeket vizsgálva látható, hogy a helyzeten még bőven van mit javítani, akár a többi kistérségi értékhez képest is. A kistérségben a kereskedelmi szálláshelyeken levő férőhelyek száma 2006-ban 281 db, amelyet kiegészít még 93 férőhely a magán szálláshelyeken. Ezzel szemben a megyei rendelkezésre álló kapacitás összesen 7513 férőhely! Az adatok jól kifejezik az idegenforgalom állapotát. Az ezer lakosra jutó férőhelyek száma csak nagyon enyhe mértékben növekvő, 2006-ban a kistérségben 6,5 férőhely jut ezer lakosra, míg a megyében ugyanez a szám 19,6 férőhely. A kereskedelmi vendéglátóhelyeken töltött vendégéjszakák száma is jóval alatta marad a megyei többi kistérség értékéhez képest, a Mezőkovácsházai kistérségben 16700 db, amivel a megyében az utolsó előtti a kistérségek sorában! Az ezer lakosra jutó vendégéjszakák esetében, míg a Dél-Békési kistérségben ez a szám 390, addig a megyei adat ennek két és félszerese! A kistérségben 264 vendéglátóhely található, mennyiségileg nincs nagyon elmaradva a megyei többi kistérséghez képest (itt az ötödik), azonban a szám nem a valós helyzetet tükrözi, hiszen itt 18 településre jut ennyi, a többi kistérségben ennél jóval kevesebb település található. Az idegenforgalmi vonzerő alacsony a forráshiány miatt, így a szálláshelyek, kiszolgáló létesítmények és vendéglátóipari egységek száma is csekély, és állapotuk is gyenge színvonalú, emiatt az ágazat foglalkoztatottsága is alacsony. Adottságok pedig vannak, pl. a mezőhegyesi majorok műemlék zabsilói stb.

Az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma (55,2 db 2006-ban) még a felét sem éri el az országosnak, és jóval kisebb a megyei adatnál is. Ennek egyik oka lehet a térség földrajzi helyzete és az úthálózat állapota. A vállalkozás sűrűség 2000-től stagnáló, majd 2004-ben csökkent, szemben a megyei átlaggal, 2005-ben növekedett, majd a megyei átlaggal azonos irányban mozogva 2006-ban ismét csökkent

2008-ban a Békés megyei határszakasz utasforgalma a korábbi csökkenő tendenciával szemben, mintegy ötödével bővült, 3,8 millióan lépték át a határt. A megye teljes utasforgalmán belül 22 százalék a magyar útlevelet használók aránya, ami az egy évvel korábbihoz viszonyítva mintegy másfél százalékpontos növekedést mutat. A belföldi utasok száma közel 29 százalékkal emelkedett, a külföldiek 17 százalékos bővülésével szemben.

A vasúti határforgalom további egy szűkült, amit a kötegyáni határállomás egyharmados forgalomcsökkenése okozott. A légi közlekedésben a csekély arányú magyar utasok száma ugyan nőtt, de a külföldiek jelentős elmaradása miatt összességében közel háromtizedével esett vissza a békéscsabai repülőtér forgalma.

2008-ban élénkült Békés megye kereskedelmi szálláshelyei iránti érdeklődés, a vendégek száma 5, a vendégéjszakáké 2 százalékkal emelkedett egy év alatt. A szálláshelyek vendégeinek növekvő hányada külföldi, arányuk egy százalékponttal 12,4 százalékra, számuk 15 százalékkal 18 ezer főre emelkedett. Azonban továbbra is a hazai vendégkör a meghatározó, számuk 3,5 százalékkal bővült egy év alatt. A megyében eltöltött

vendégéjszakák száma is a külföldiek körében nőtt jobban, több mint 8 %-kal, míg a bel-földi vendégek esetében mindössze ennek hatodával gyarapodott. A vendégek növekvő hányada – héttizedük – a szállodai szolgáltatásokat vette igénybe, ahol azonos arányban töltöttek vendégéjszakáikat is. A vendégek átlagosan 2,9 napot töltöttek a megye kereskedelmi szálláshelyein, mely mind a külföldi, mind a hazai vendégek esetében néhány százalékos csökkenést mutat.

A megye kereskedelmi szálláshelyein a 2008-as év során 3,5 milliárd forint árbevételt értek el, melynek több mint háromnegyedét a szállodák realizálták. A bevétel közel felét a szállásdíjak adták, több mint harmadát pedig a vendéglátás. Ez utóbbin belül 95 százalékban a szálloda típusú kereskedelmi szálláshelyek éttermeit vették igénybe a vendégek. Az egy vendégre jutó bruttó szállásdíj átlagosan 7 ezer Ft volt, 9 %-kal több, mint egy évvel korábban.

1.2.6. K+F

A kutatás-fejlesztés a régióban Szegedre koncentrálódik, legfőképpen a tradicionális minőségi oktatási múltja miatt. A régióban Békés megyében Szarvason és Békéscsabán vannak még koncentráltabban jelen a K+F szektor résztvevői.

Területi egység	Kutató-fejlesztő helyek száma	A kutató-fejlesztő helyek számított létszáma összesen	Ebből: kutatók számított létszáma	Összes K+F ráfordítás, millió Ft	Ebből	
					K+F-költség	beruházás
2005						
Bács-Kiskun	77	505	276	3 397,00	3 194,20	202,8
Békés	32	160	79	1 070,20	1 004,70	65,5
Csongrád	207	1 461	943	10 191,00	8 823,90	1 367,10
Dél-Alföld	316	2 126	1 298	14 658,20	13 022,80	1 635,40
Összesen	2 516	23 239	15 878	207 764,0	167 923,50	32 196,60
2006						
Bács-Kiskun	86	464	285	4 501,50	4 213,50	288
Békés	34	161	93	1 421,30	1 116,60	304,7
Csongrád	216	1 578	995	11 018,50	9 662,60	1 355,90
Dél-Alföld	336	2 203	1 373	16 941,30	14 992,70	1 948,60
Összesen	2 787	25 971	17 547	237 953,2	191 445,40	41 742,60
2007						
Bács-Kiskun	72	525	334	6 177,20	5 295,40	881,8
Békés	31	225	98	1 396,60	1 069,00	327,6
Csongrád	207	1 651	1 047	11 409,30	10 069,70	1 339,60
Dél-Alföld	310	2 401	1 479	18 983,10	16 434,10	2 549,00
Összesen	2 840	25 954	17 391	245 692,8	212 357,80	28 013,10

A kutatás-fejlesztés még a felsőoktatásnál is nagyobb mértékben koncentrálódik a fővárosba. A kutatóintézetek (kutatóműhelyek) döntő többsége már a két világháború közötti években is az egyetemekhez vagy pedig a fővárosi székhelyű gyárakhoz kapcsolódott. Az ötvenes-hatvanas évek iparosításai és egyetemalapítási hulláma néhány intéz-

ménnyel bővítette ugyan a vidéki hálózatot, jelentős területi átrendeződés azonban nem következett be.

Szegednek mint egyetemi városnak jelentős szerepe van a kutatás-fejlesztésben, a ráfordítási költségeknek azonban több mint kétharmadát Budapesten használják fel. A dél-alföldi intézetek mind a kutatók létszámát mind pedig a kutatásra fordított összeget illetően az agrár, a természettudományi és az orvosi kutatásokban töltenek be jelentős szerepet, és a fővárost is magában foglaló és mindegyik tudományágban meghatározó közép-magyarországi régió után következnek. Az MTA térségbeli intézményeinek többsége Szegeden található. A nemzetközileg elismert Szegedi Biológiai Központ öt intézet munkáját (Biofizikai, Biokémiai, Enzimológiai, Genetikai és Növénybiológiai) koordinálja, és a térség orvostudományi és agrárkutató-intézeteivel együtt igen jelentős szellemi erőforrást jelent a Dél-alföld és az ország számára. A géntechnológiai kutatások terén (megfelelő hazai és EU-s erőforrások biztosítása esetén) a régió az európai élvonalba kerülhet, az alap- és az alkalmazott kutatási eredmények pedig a Dél-alföld gazdasági életét fellendíthetik. Szegednek (az SZBK-nak és a hozzá kapcsolódó egyetemi kutatóintézeteknek) minden esélye megvan arra, hogy a kelet-közép-európai térség biotechnológiai központjává váljon, s nemcsak a régióval szomszédos országok (Románia, Jugoszlávia) kutatói, hanem az ún. visegrádi országok szakemberei számára is vonzerőt gyakoroljon.

A város egyetemén és főiskoláján is további jelentős kutatói bázisok találhatóak. A pécsi székhelyű Regionális Kutatások Központja Alföldi Intézetének a Dél-alföldön két osztálya (egysége) működik: Kecskeméten és Békéscsabán. Ez az intézményhálózat a régió gazdasági-társadalmi, településhálózati változásainak feltárásán túl részt vállal a térségfejlesztési feladatok megoldásában is. A térség kutatási szerkezetében kiemelkedő jelentőségű az agrárkutatás. A Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium felügyelete alá tartozó régióbeli intézetek részben országos feladatok megoldásában dolgoznak (Szarvason a Halászati és Öntözési Kutató Intézet és a Haltenyésztési Kutató Intézet, Szegeden a Gabonatermesztési Kutató Kht.), részben pedig a Dél-alföld sajátos termelési kultúráihoz kapcsolódnak. A kecskeméti Zöldségtermesztési Kutatóintézet Rt. és (a régióon belüli és kívüli) szervezeti egységei (Makó, Szeged, Újmajor, Budapest), valamint az önállóvá vált kalocsai Fűszerpaprika Kutató Fejlesztő elsősorban a fűszerpaprika, a paradicsom, a hagyma, a bab és a borsó termesztésében értek el nemzetközileg is elismert eredményeket. Az FVM kecskeméti Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetének munkatársai az alföldi szőlő- és gyümölcsstermesztés, valamint az alföldi és hegyvidéki borok minőségének javításán fáradoznak az országhatárokon is túlmutató eredményekkel.

1.3. Békés megye gazdasági-foglalkoztatási helyzete

Békés megye lakosságának egyharmada foglalkoztatott, ez 126.800 főt jelent a megye egészét nézve. Sajnos a megyében nagyon nagy a közszférában dolgozó foglalkoztatottak aránya, amely azt jelenti, hogy a vállalkozási szférában foglalkoztatottak létszáma az országos átlaghoz képest alacsony. A megyében működő vállalkozásoknál alkalmazásban állók számára nincs adatunk, de ez körülbelül 90 000 főt tesz ki.

Emellett jellemző a megyére az olyan egyéni vállalkozók jelenléte, amelyeknek nincs lehetősége alkalmazottak felvételére, ezért a foglalkoztatási helyzet javításában nem tudnak hatékonyan részt venni. A 0 és 9 fő közötti vállalatnagyság jellemző leginkább, a foglalkoztatottak 60 %-a ebben a körben találhatóak. Ez alól kivétel a mezőgaz-

daság, ahol az ágazat dolgozóinak több mint a felét a 20-249 fős közepes vállalkozások keretében alkalmazzák, ami a jelentős arányban jelen lévő önfoglalkoztatás és kisvállalkozói formák mellett is bizonyos koncentráltásra utal.

Bár Békés megye ágazati szerkezetében a mezőgazdaság súlya a legmeghatározóbb, de a legnagyobb létszámban a kereskedelem, vendéglátás területén találunk foglalkoztatottakat. A második legnagyobb munkavállalói létszámot foglalkoztató ágazat már a mezőgazdaság, minden tizedik aktív keresőt itt foglalkoztatják, miközben országos arányuk nem éri el az 5 százalékot sem. A gazdasági ágazatokat tovább vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az élelmiszeripari vállalkozások meghatározó foglalkoztatóként jelennek meg, míg az építőiparban foglalkoztattak aránya jóval elmarad az országos átlagtól.

Megállapítható tehát, hogy csak az élelmiszeripari cégek lehetnek abban a helyzetben, hogy beszállítói kapcsolataikon keresztül egész térségek gazdaságát, munkaerőpiacát meghatározó döntéseket hozhassanak. Az erős nemzetközi verseny és a hazai mezőgazdaság jelenlegi állapota viszont a nagy múltú megyei élelmiszeripart is válságos helyzetbe hozza, ezért foglalkoztató ereje folyamatosan gyengül.

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal 2008. decemberében a megyében 25.132 fő álláskeresőt regisztrált, számuk az egy évvel korábbihoz képest az országosnál kevésbé, 3,1 százalékkal nőtt. A nyilvántartott álláskeresők 9 százaléka, 2.355 fő pályakezdő volt, számuk 5,1 százalékkal nőtt. A szakmával rendelkező nyilvántartott álláskeresők száma kevésbé emelkedett, illetve a pályakezdők körében nem is emelkedett a számuk, ahogyan a diplomával rendelkezőké sem.

1.3.1. A vállalkozási szféra alakulása az 1990-es években

A magyar gazdaságban, az 1990-es évtizedben jelentős átalakulás ment végbe. Már az 1980-as évek második felében érezhető volt a vállalkozói hajlandóság kibővülése, főleg a Gazdasági Munkaközösségek megjelenésével. A szocialista viszonyokra kialakított mezőgazdaságot és a tömegárut előállító feldolgozóipart a rendszerváltás után átalakították, amely a túlzott munkaerő-foglalkoztatás végét jelentette. Megjelentek az egyes gazdasági szervezetek, amelyek kibővülése és térhódítása a 90-es években jellemző volt a magyar gazdaságra.

Az 1990-es évtized első felét jellemző gazdasági visszaesést követően az évtized derekán stabilizációs időszak következett, majd az évtized utolsó éveiben megindult a stabil, évi 4-5 %-os gazdasági növekedés. Ebben a folyamatban vettek részt a mostani vállalkozói szférába tartozó vállalkozások és szervezetek.

A vállalkozói szféra kialakulását és terjeszkedését a rendszerváltás utáni kormányok próbálták segíteni, elsősorban – nyugat-európai mintákat követve – kiépítették a vállalkozástámogatás magyarországi intézményeit. Erre azért is volt szükség, mert a kis- és középvállalkozások eleve versenyhátránnyal indulnak a nagyvállalatokkal szemben. A hátrány fő oka, hogy tovább nem oszthatóságuk miatt bizonyos költségek nem csökkenthetők a vállalat méretével arányosan.

A vállalkozói kedv statisztikai bemutatása Békés megyében az 1990-es évek első felében a gazdasági szervezetek számának tükrében:

<i>Megnevezés</i>	1990	1991	1992	1993	1994
Vállalat	74	76	52	35	24
Kft.	374	790	1 120	1 428	1 638
Rt.	13	27	46	62	76
Szövetkezet	233	237	280	325	324
Közkereseti társaság	14	15	49	98	118
Bt.	137	567	951	1 481	1 926
GMK	420	418	337	274	242
Egyéb szervezet	135	127	119	126	128
Egyéni vállalkozás	15 327	17 635	18 935	22 049	25 536
Összesen	16 727	19 892	21 889	25 878	30 012

Forrás: Békés Megye Statisztikai Évkönyve 1994.

A megyei KKV szektor kialakulását bemutató 5 éves ciklus bemutatja a vállalkozások számának folyamatos növekedését, illetve a szervezetek gazdálkodási formájának alakulását.

A vállalatok, szövetkezetek, GMK-k helyett folyamatosan jelentek meg az egyes társaságok és egyéni vállalkozók.

A jelen vállalkozások jellemzői

A megye gazdasági helyzetét vizsgálva kiderül, hogy valamennyi teljesítmény mutatót tekintve jelentős lemaradás tapasztalható mind a régiós, mind a nemzetgazdasági szinthez viszonyítva. A leszakadással kapcsolatban már megfogalmazódott a következő aggasztó lehetőség: „Ha ez a térség infrastrukturális téren nem kap időben segítséget a felzárkózáshoz, akkor a szegényes, fejlődést gátló gyenge ellátottság teljesen elszigeteli a fejlett világtól, de még Magyarország fejlettebb régióitól is.” (II. Alföld kongresszus – 1998.)

A megyében nagyon kevés a nagyvállalat, mindössze 2 vállalkozás esetében haladja meg az alkalmazotti létszám az 1000 főt, illetve 250 főnél többet foglalkoztató is csak 25 db működik.

A megyeszékhely dominanciája egyértelmű. A jelentősebb foglalkoztató cégek 64 %-a Békéscsabán működik és a megyei 8 kistérségből 4 esetében gyakorlatilag nincs igazán nagyvállalkozó.

Statisztikai adatok segítségével Békés megye gazdasági helyzetében 2009-re folytatódni látszik az előző években is tapasztalt kedvezőtlen tendencia. A vállalkozások teljesítménye csökkent, a megyei beruházások fajlagos értéke jelentős elmaradást mutat az országos átlaghoz.

2008 végén Békés megyében 66 007 regisztrált gazdasági szervezet volt, ami az országosnak 3 %-a. A megye vállalkozói aktivitása továbbra is nagyon alacsony, 1000 lakosra 169 regisztrált vállalkozás jutott, amely jóval kevesebb az országos átlagnál. Békés megyében a regisztrált vállalkozások 15 %-a egyéni vállalkozó. A vállalkozásokon belül a társas vállalkozások aránya jóval kisebb, ennél fogva az egyéni vállalkozásoké ugyanennyivel nagyobb az országosnál. Emellett a gazdasági szervezetek beruházásainak teljesítményértéke 47 milliárd forint volt 2008 utolsó negyedében, amely azt jelenti, hogy

az egy lakosra jutó beruházás értéke még a felét sem érte el az országosnak. Ezeknek a tényadatoknak az ismeretében valós problémáról beszélhetünk.

A vállalkozások foglalkoztatási helyzetét vizsgálva szintén kedvezőtlen a gazdálkodási forma szerinti összetétel. Az alkalmazott nélküli vagy egy-két főt alkalmazó egyéni vállalkozások az összes regisztrált szervezetnek az országos átlagnál jelentősebb arányát képezték, míg a nagyfoglalkoztató vállalkozások aránya jóval elmarad attól.

Regisztrált vállalkozások megoszlása gazdálkodási forma szerint:

Gazdálkodási forma	Száma	Az előző év azonos időpontjának %-ában	Megoszlása %
Egyéni vállalkozás	53 504	194,1	85
Társas vállalkozás	9 429	105,2	15
Összesen	62 933	172,3	100

Forrás: KSH Statisztikai Tájékoztató 2008.

Az összes vállalkozás sort nézve kitűnik, hogy 172,3 %-kal nőtt a vállalkozások száma, amely élénkületet mutat, azonban ez a jogszabályváltozásnak az eredménye. A mezőgazdasági őstermelőknek adószámot kellett kérniük, így a az egyéni vállalkozói sorban bemutatott növekedés az őstermelők számát mutatja.

Működő vállalkozások megoszlása gazdasági ág szerint:		
Gazdasági ág	Társas vállalkozások vállalkozás	Egyéni vállalkozások vállalkozás
Mezőgazdaság	676	32 375
Bányászat	11	5
Feldolgozóipar	1169	899
Villamosenergia-, gáz-, vízellátás	18	1
Ipar	1198	905
Építőipar	862	1400
Kereskedelem, javítás	2507	3349
Szálláshely szolgáltatás, vendéglátás	449	1431
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	358	603
Pénzügyi közvetítés	142	1065
Ingyanügyletek, gazdasági szolg.	2266	9207
Oktatás	138	961
Egészségügyi, szociális ellátás	444	502
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	389	1605
Egyéb tevékenység	0	101
Összesen	9429	53 504

Forrás: KSH Statisztikai Tájékoztató 2008.

Az utóbbi években az egyes ágazatokat vizsgálva alátámasztott, hogy a mezőgazdaság, mint munkaerő-foglalkoztató szektor jelentősége fokozatosan csökken.

A foglalkoztatás jelentősebb emelkedése figyelhető meg a közigazgatásban, az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások területén, az egyéb közösségi, személyi szolgáltatások területén és az építőiparban.

A vállalkozások bővülését akadályozó tényezők

Békés megye gazdaságának szerkezete nem kedvező, a jelen világgazdaságban a húzó termelő tevékenységeket megtestesítő iparágak nincsenek jelen és az exportkapacitás alacsony. A vállalkozások bővülését pedig csak a kifelé fordulás, illetve az innovatív iparágak felé való elmozdulás válthatja ki, így tudnának csak a mikro-és kisméretű cégek a közép vállalkozás szintjére emelkedni.

A bővülést akadályozó tényezők a következők:

- Tőkehiány, amely jelenti a befektetési kedv és az állami támogatások csekély szintjét, illetve a pályázati tevékenységek nem elégséges szintjét.
- Információhiány, amely visszavezethető az informatikai infrastruktúra hiányosságaira és a vállalkozói mentalitásra is
- Infrastruktúra hiánya, amelyen főleg Békés megye megközelíthetőségét értjük
- Szellemi tőkehiány, amely a megye aluliskolázottságát és a szellemi felkészületlenséget jelenti.
- A „régimódi” gondolkodás is az akadályozó tényezők között szerepel, hiszen az információs technológiák és az újítások figyelmen kívül hagyása ahhoz vezet, hogy a vállalkozások lemaradnak az ország, sőt az Európai Unió hasonló profilú vállalkozásaival szemben
- Inkubátorházak hiánya, nem kellően fejlesztett ipari parkok, nem megfelelő finanszírozási konstrukció

2. Az országos területfejlesztési dokumentumok meghatározottságai

Az Országos Területfejlesztési Koncepció szerint a Dél-alföld gazdaságában egyre jelentősebb szerepet játszhat az idegenforgalom.

Az országos és régiós fejlesztési dokumentumok mögött nagyon komoly Európai Uniós források állnak.

2.1. Az Európai Unió strukturális alapjai

A 2007 és 2014 közötti tervezési időszakra elfogadásra került az Új Magyarország Fejlesztési Terv nyolc ágazati és hét regionális operatív programmal, valamint az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program. Fontos adminisztratív lépés, hogy az Operatív Programok alapján készültek el a kétéves időszakokat átfogó Akciótervek, amelyek a pályázati útmutatók alapjait képezik.

Mezőhegyes Város Önkormányzatát az alábbi országos és regionális fejlesztési programok érintik:

- Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) ágazati programjai
    - Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP)
    - Közlekedésfejlesztési Operatív Program (KÖZOP)
    - Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP)
    - Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP)
    - Környezet és Energia Operatív Program (KEOP)
    - Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP)
    - Államreform Operatív Program (AROP)
    - Végrehajtás Operatív Program (VOP)
  - Új Magyarország Fejlesztési Terv (UMFT) regionális programjai közül
    - Dél-alföldi Regionális Operatív Program (DAOP)
  - Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP)
    - ÚMVP I. Tengely
A minőség és a hozzáadott érték növelése a mező- és erdőgazdaságban, valamint az élelmiszer-feldolgozásban (mezőgazdasági, élelmiszeripari és infrastrukturális beruházások, szaktanácsadás, minőségi rendszerekben való részvétel, valamint termelői csoportok támogatása)
  - ÚMVP II. tengely
A földhasználat racionalizálása a környezeti és természeti értékek figyelembe - vételével. (Erdészet, agrár- környezetvédelem, NATURA 2000, állatjólét támogatása)
  - ÚMVP III. tengely
A vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása (mikrovállalkozások létrehozása, falusi turizmus, vidéki örökség megőrzése, falumegújítás, vidéki szolgáltatások nyújtása)
  - ÚMVP IV. tengely
LEADER, helyi közösségek fejlesztése
Egyéb Nemzeti Támogatás
Az EMVA Programon kívüli egyéb nemzeti támogatások
- 2.2. Közösségi források

2.2.1. Norvég Alap

Célkitűzések, melyekhez a fejlesztési elképzeléseknek illeszkednie kell:

Környezetvédelem

- Nem kormányzati szervek (NOG-k) részvételének támogatása a környezetvédelemben
- Környezettudatos nevelés
- A megújuló, illetve alternatív energiaforrások használatának támogatása (pl. geotermikus, szél- vagy vízi energia)
- Zajcsökkentés/zajvédelem
- A szennyezést nem okozó „tiszta technológiák” bevezetésének elősegítése

Fenntartható fejlődés:

- Az organikus mezőgazdaság fejlesztése; hazai növény- és állatfajták termesztése, ill. tenyésztése
- Innovációs központok létrehozása és fejlesztése
- A fenntartható gazdasági fejlődés elősegítése

Európai örökség védelme:

- Történelmi jelentőségű helyszínek és épületek hasznosítási tervek alapján történő felújítása
- A kulturális világörökség megőrzése
- Múzeumok felújítása, gyűjtemények létesítése az európai örökség bemutatására
- Tömegközlekedés fejlesztése az európai kulturális örökség megőrzésével, illetve a környezetvédelemmel összhangban

Humán erőforrás-fejlesztés, oktatás

- Felnőttképzés, szakképzés, élethosszig tartó tanulás
- A felsőoktatás és a magánszektor közötti együttműködés erősítése, a magánszektor igényeinek megfelelő munkaerő képzése
- Ösztöndíj-programok
- Általános iskolák akadálymentesítése, napközi otthonos foglalkozások szervezése
- A helyi, regionális, valamint központi hatóságok, önkormányzatok kompetenciájának és adminisztratív kapacitásának növelése, beleértve információtechnológiai eszközök használatát is

Egészségügy:

- Betegségmegelőző és egészségfejlesztő tevékenységek ösztönzése
- Mentálhigiéniai gondozás javítása
- A szenvedélybetegségek elleni küzdelem

Gyermek- és ifjúságügy

- Halmozottan hátrányos helyzetű – beleértve a fogyatékos – gyermekek integrációja
- Integrált helyi ifjúsági információs és tanácsadó központok hálózatának fejlesztése, bővítése
- Az állami gondozottak életkörülményeinek javítása és a társadalmi beilleszkedésük elősegítése

Regionális fejlesztés és határon átnyúló együttműködés

- Tömegközlekedés fejlesztése az európai kulturális örökség megőrzésével és a környezetvédelemmel összhangban
- A demokrácia, partnerség és decentralizáció elvének biztosítása az EU külső határainál
- A regionális fejlesztés különböző szintjeinek kompetencia növelése

Bel- és igazságügyi együttműködés

- A szervezett bűnözés –beleértve az embercsempészetet és emberkereskedelmet – elleni harc támogatása
- A magyar és norvég rendőri szervek együttműködésének segítése
- A schengeni vívmányok gyakorlati alkalmazása

Tudományos kutatás:

- K+F közös kutatási tevékenység
- Az előző területekhez kapcsolódó kutatás

2.2.2. Svájci Alap

A célterületek és a finanszírozási feltételek még mindig pontosítás alatt állnak, de várhatóan az előzővel megegyező mechanizmus szerint kerül elosztásra

2.2.3. ETE

A korábbi INTERREG közösségi célkitűzésnek megfelelő program, amely határmenti, nagyrégiós (CADSES) és európai szintű együttműködések támogat. A pályázati feltételek, célterületek részleteiben valamennyire eltérnek az eddig megszokottól. Biztos változás a határmenti fejlesztések esetében, hogy a tervezett projekteknek az eddiginél erősebb határon átnyúló hatással kell rendelkezniük. Nem elegendő egy román partnerszervezet felmutatása, a határ mindkét oldalán kell zajlani tevékenységnek, beruházásnak.

A pályázatokon való indulás érdekében aktív kapcsolat kiépítésére van szükség a határközeli román megyék egyikében található településsel, azaz az itt meglévő testvértelepülési együttműködés kiterjesztése, esetleg több településsel is ennek kiépítése. Ugyancsak javasolt olyan munkatársak alkalmazása vagy olyan munkaszervezet felállítása illetve szerződtetése, amelyeken keresztül a város nemzetközi projekteken (angol nyelvű kommunikáció) is hatékonyan részt vehet.

3. A nagyobb térségre vonatkozó koncepciók, programok meghatározottságai

Ezen dokumentumok bemutatásának az a célja, hogy bármely fejlesztés megvalósítása során gyorsan be lehessen azonosítani, hogy az adott fejlesztési program mely fejezetéhez kapcsolódik, ezzel meggyorsítva, leegyszerűsítve a projekttervezést (fontos, hogy elég csak az egyes fejlesztések operatív kidolgozása során az érintett fejezeteket részletesen tanulmányozni), megkönnyítve a támogató nyilatkozatok beszerzését.

Ezeknek a dokumentumoknak fontos és szomorú ismérve, hogy megvalósításuk mögött tényleges források nem, vagy korlátozottan állnak rendelkezésre (maguk is az előző fejezetben ismertetett forrásokat célozzák). Tehát egy fontos, írásban kinyilvánított szándékot fogalmazznak meg, de nincs saját eszközrendszer a megvalósításra.

Békés Megye Területfejlesztési Koncepciója

Az MTA RKK ATI Békéscsabai Osztálya által készített, mára elavultnak tekinthető Békés megye fejlesztési koncepciójának az alapcélja, hogy Békés megye sikeresen integrá-

lódjon a modernizálódó magyar gazdaságba és társadalomba, egyúttal megállítva az elmaradott kistérségek végletes leszakadását is. Ennek érdekében három stratégiai célt tűzött ki:

- A helyi gazdaság sikeres tradícióira támaszkodó, a lakosság jelenleginél magasabb szintű konvertálható képzettségre építő, az ezredforduló igényeinek megfelelő gazdasági szerkezet kialakítása
- Az alföldi településhálózat kínálta előnyöket kihasználva, a kistérségi együttműködés fokozásával a megye minden lakosa könnyen és gyorsan érhesse el a mindenkori civilizációs színvonalnak megfelelő javakat és szolgáltatásokat
- A sokszínű társadalmi (nemzetiségi, kulturális) és természeti értékek megőrzésével és fejlesztésével egészséges és vonzó környezet megteremtése a megye lakossága és a megyén (országon) kívül élők számára

A stratégiai célok elérését hat prioritás kitűzésével kívánta biztosítani:

- Versenyképes gazdasági szerkezet kialakítása
- A közlekedési és kommunikációs-informatikai rendszerek fejlesztése
- A humán erőforrások fejlesztése
- Vízbázis-védelem és környezet-fejlesztés
- A belső kohézió erősítése; együttműködésre építő településhálózat-fejlesztés
- A külső kapcsolatok fejlesztése; a regionális kohézió erősítése

A javasolt programok között turisztikai vonatkozású fejlesztési irányok is kijelölésre kerültek „Az idegenforgalom fejlesztése” c. programban. Ezek gyógyturisztikai fejlesztéseken kívül a konferencia- és üzleti turizmusra, a hobbi turizmus különböző szegmenseire (lovasság, vadászturizmus, kerékpáros, ökoturizmus), valamint a belföldi kulturális és falusi turizmus fejlesztésére helyezik a hangsúlyt.

Békés Megye Nemzeti Fejlesztési Terv Orientált Gazdaságfejlesztési Stratégiája

Békés megye gazdaságfejlesztési stratégiáját a Békés Megyei Területfejlesztési Tanács megbízásából a PROMEI Kht. készítette. A dokumentum 2003-ban került elfogadásra.

Fejlesztési irányvonalai a Nemzeti Fejlesztési Terv Operatív Programjaihoz illeszkedve kerültek kijelölésre. A gazdaságfejlesztési stratégiában meghatározott hosszú távú cél:

Békés megye gazdasági és társadalmi fejlettségi szintjének növelése, az életminőség javítása.

Stratégiai célok:

- Gazdasági versenyképesség növelése, új lehetőségekre koncentráló gazdasági szerkezet kialakítása
- Átfogó humán erőforrás-fejlesztés
- Komplex megközelítésen alapuló terület- és infrastruktúrafejlesztés
- Az ICT-szektor fejlesztése

Prioritások:

- Nagyvállalatok megyei beruházásainak ösztönzése
- A megye munkaerő-megtartó képességének növelése, jövedelemszint emelése
- Megyei képzettségi szint javítása
- Elektronikus közigazgatás fejlesztése
- Vállalkozások informatikai fejlesztése
- KKV-k versenyképességének fokozása
- Turisztikai lehetőségek hatékonyabb kiaknázása

- Térségi kapcsolatrendszer és úthálózat fejlesztése, kohézió erősítése
- Regionális, megyei, kistérségi együttműködés, intézményrendszer fejlesztése, illetve a projektabszorpciók képesség növelése
- Természeti értékek megőrzése, környezetfejlesztés, környezetvédelem
- Mezőgazdasági szektor EU-konform modernizációja

A fejlesztési dokumentumban tehát prioritási szinten jelenik meg a turizmusfejlesztés. A turizmus terén megfogalmazott fejlesztési projekt-javaslatok a turisztikai vonzerők fejlesztésére, illetve a turisztikai fogadóképesség javítására helyezik a hangsúlyt.

Békés Megye Turizmusfejlesztési Stratégiai Terve

Békés megye turizmusfejlesztési stratégiáját a Békés Megyei Vállalkozásfejlesztési Közhatalnok Közalapítvány megbízásából a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának Marketing és Menedzsment Tanszéke készítette.

A fejlesztési dokumentum az alábbi stratégiai programok által meghatározott fejlesztési irányokat jelöli ki a megye turizmusának fejlesztése érdekében.

Stratégiai programok:

- A megye turisztikai termékeinek szélesebb termékcsoporthoz történő rendezése
- A kínálati elemek bővítése, termékdiverzifikáció kitüntetett célcsoportok számára
- Intenzív piacbefolyásolás Békés megye általános turisztikai ismertségének növelésére
- Első látogatást célzó értékesítéspolitika kidolgozása
- A turizmussal összehangolt infrastruktúra-fejlesztés támogatása
- Együttműködések támogatása és ösztönzése
- Koordináció megvalósítása a lehetőségek jobb kihasználása és a hatékonyság elérésére érdekében
- A megye vállalkozói számára nyújtott képzések támogatása – szervezése
- Utasfigyelő- és elemző rendszerek kiépítése a piaci reagálás gyorsítása érdekében

II. A település adottságai

KSH adattábla:	
Nemzetiségi név:	–
KSH-kód:	11873
Jogállás:	Város
Régió:	Dél-Alföld
Megye:	Békés
Kistérség neve (kódja):	Mezőkovácsházai (3402)
Kistérség székhelye:	Mezőkovácsháza
Körjegyzőségi kód:	1
Körjegyzőség székhelye:	–
Kisebbségi önkormányzat:	–
Távhívó körzetszám:	68
Vasútállomás:	Mezőhegyes (0,5 km)
Autóbusz-állomás:	Mezőhegyes (0,0 km)

Forrás: ksh.hu

A Mezőkovácsházai kistérség társadalmi-gazdasági szempontból halmozottan hátrányos helyzetű terület, mely az ország, valamint a Dél-alföldi régió és Békés megye dél-keleti részén, a román határ mentén helyezkedik el, Csongrád Megye szomszédságában. A térség alapterülete 882 km², ez a megye területének (5631 km²) 15,7%-a. A kistérséghez tartozó települések a következők: Almáskamarás, Battonya, Dombegyház, Dombirtos, Kaszaper, Kevermes, Kisdombegyház, Kunágota, Magyarbánhegyes, Magyardombegyház, Medgyesbodzás, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza, Nagybánhegyes, Nagykamarás, Pusztatötlaka, Végegyháza. A települések közül, jogállásuk szerint 3 város, míg 15 község. A Mezőkovácsházai kistérség mind a terület, mind pedig a települések számát illetően meghaladja a megyei átlagot.

A Mezőkovácsházai Kistérség térképi bemutatása

1. Rövid történeti áttekintés

Mezőhegyes nevét 1421-ben említik először írásos emlékek. 1421-ig a terület a Jánki (Jánkfi) család tulajdona volt, akik Károly Róberttől szereztek azt. A család férfi-ágának kihalása után a mai közigazgatási terület különböző részei több különböző család tulajdonába került. A lakoságot szerb jobbágyokkal gyarapították.

Miközben két király – Ferdinánd osztrák császár és Zápolya János erdélyi fejedelem – küzdött a vidék uralmáért, közben a „nevető” harmadik, a török igazta le a területet. Ez egyúttal a vidék teljes elnéptelenedéséhez vezetett.

A török kiűzése után az idetelepített szerb határőrségtől szenvedett a lakosság, míg végül az itt maradt magyar is végleg a környék városaiban keresett menedéket. Mezőhegyes is mintegy további 100 évig lakatlan füves pusztá maradt. A pusztá tulajdonjoga az 1700-as évek elején visszaszállt a kincstárra, amely 1000 holdas darabokban bérbe adta azt a hadsereg szállítóinak.

Az 1785-ös év fordulópont Mezőhegyes történetében. II. József 1784. december 20-án aláírt és 1785-ben kiadott rendeletével alapította Mezőhegyest annak érdekében, hogy a lótenyésztés felvirágozzon és a parasztemberek is jó vérvonalú lovakat használhassanak.

A mezőhegyesi ménest katonai és személyi ügyben a Bécsi Főhaditanács felügyelete alá helyezték. A legfőbb haditanács 1785. szeptember 28-ai határozatával rendszerezte az állandó Ménesparancsnokságot.

A továbbiakban a ménes lett a háborúk idején a ló- és szarvasmarha szállító is. Erre a célra felvásárolták az állatokat, melyeket itt tartottak majd lábön elszállították a kívánt helyre. 1789. március 20-án II. József vásárjoggal ruházta fel Mezőhegyest.

Csekonics József 1806-ban került el Mezőhegyesről, és ezzel le is zárult egy szakasz a ménes történetében. Csekonics érdeme, hogy a magyar ló nem esett áldozatul a török világ után megindult sok avatatlan kísérletezésnek, és távozásakor a mezőhegyesi ménesnek már európai híre volt.

A Napóleoni háborúk alatt nagyon szomorú korszak kezdődött Mezőhegyes történetében. A háború alatt az idehozott beteg, és egyéb felvásárolt lovak közül havonta 90-100 pusztult el. A ménes életében nagy jelentőségű döntés volt az, hogy 1815-ben a pót-ló méneseket megszüntették, Mezőhegyest „katonai ménes” elnevezéssel tisztán törzsménésnek nyilvánították.

Ugyancsak viharos időszak volt a ménes életében az 1848-49-es szabadságharc, ill. az azt követő időszak, az ide kerülő beteg lovak lerontották a ménes törzsállományát, melynek következtében igen sok ló pusztult el. A vérfrissítést 1852-ben hajtották végre több angol és arab mén vásárlásával.

Mezőhegyesen a magyar gulyát 1860-62-ben alapították. A törzsállományt a környékbeli nemesi gulyákból vásárolták, de hoztak bikákat még Debrecen városából is.

1862-ben még egy újdonsággal, póni ménes alapításával próbálkoznak. A kísérlet azonban csak 1867-ig tartott.

1863-ban alapítják az angol telivér tenyészetet, előbb kisbéri, majd saját nevelésű kancákkal.

1865-ben gróf Almássy Kálmán sarkadi uradalmából származó kocákkal és József főherceg kisjenői uradalmából származó kanokkal alapították meg a mangalica sertés-tenyészetet. A tenyésztést a XX. században is évtizedekig folytatták.

Az 1867-es kiegyezés Mezőhegyes életét is befolyásolta. 1869 január elsejével Mezőhegyes magyar tulajdonba került. Ettől kezdve lett a „császári és királyi ménes” „magyar királyi Állami Méneshely”. Az elkövetkező évtizedek viszontagságok mellett szép sikereket is hoztak, köszönhetően Kozma Ferenc kitartó munkájának

Miközben a lótenyésztés színvonala továbbra is világhírű maradt, a gazdaság többi része a szó szoros értelmében csődbe jutott, így szükség volt annak teljes újjászervezésére is. Ebben igen nagy szerepe volt Gluzek Gyulának, aki 1876-ban került Mezőhegyesre igazgatónak.

1879-ben indult meg, először kísérleti jelleggel, majd pedig gazdasági céllal a cukorrépa termelése. A cukorgyár megépítése csak az Élővíz-csatorna megépítésével együtt történhetett, 1889-ben. Az első gyár egy éven belül leégett, de az 1890-es betakarításra már állt az új. Nagyobb gyárpépület.

Kiemelt jelentőséggel bírt a rendes nyomtávú vasút megépítése 1882-83-ban, amely három irányba is bekapcsolta a települést a vasúti közlekedésbe.

Az 1913-as, több áldozattal járó hadgyakorlatot sajnos követte az I. Világháború kitörése, amely a mezőhegyesiek vonatkozásában is sok áldozattal járt. Az első világháborús a román megszállás alatti teljes kifosztás következményeit mintegy 5 évig tartó megfeszített munkával sikerült csak többé-kevésbé helyreállítani.

A II. Világháború ugyanúgy, ahogyan az első is, fejlődésének csúcsán érte a Méneshelyt. Most is a Dunántúlra szállították el a legértékesebb állatokat, ám ezek közül igen sok még tovább került, és a háború befejeztével alig került vissza állat a birtokra. Egyéb javakban sem volt jobb a helyzet, mint az I. Világháborút követően. Szinte csak a föld és az épületek maradtak meg és a vezetők is elmenekültek.

A földosztás után megmaradt birtoktestet 9 kerületre osztották. Ezek a kerületek elődeikhez képest lényegesen kisebbek voltak, hiszen a gazdaság területe kb. harmadára zsugorodott.

Az 1950-es évektől kezdődően megindultak az új építkezések, de a régi épületek fenntartására nem sok gondot fordítottak, így azok állapota rohamosan romlott. Hátráltatta a fejlődést, hogy igen sűrűn cserélődött a vezetés. Több megfontolatlan döntésnek az lett a következménye, hogy 1962-ben veszteséggel zárta az évet a gazdaság. Végül is a stabil vezetés ismét felvirágoztatta a gazdaságot. Szép eredményeket értek el a lótenyésztésben is, bár néhány döntést (méneshely ide-oda helyezése az országon belül) semmiképpen sem szakmai alapon hoztak meg.

Mezőhegyes lakóinak élete alapításától napjainkig összefonódik a Méneshely életével, történetével. Igaz ez még ma is, hiszen láthatjuk, hogy Méneshely felszabdalásával, a kapcsolódó mezőgazdasági tevékenységek elsorvasztásával a településen élők száma is jelentősen csökken még napjainkban is.

A település 1971-ben kapott nagyközségi címet. 1984-ben - a nagyközségek közül elsőként - a Magyar Urbanisztikai Társaság Hild-éremmel tüntette ki. Mezőhegyest 1989. március 1-jén nyilvánították várossá. A várost érzékenyen érintette az 1997-ben történt 110 éves cukorgyár megszüntetése is.

2. A város egészére vonatkozó helyzetértékelés

2.1. Gazdaság

2.1.1. Ágazati szerkezet

Első szektor

Mezőgazdaság

A település mezőgazdasági múltjára talán a legjellemzőbb a lótenyésztés, és az ehhez kapcsolódó gabonafélék termesztése. Jelenleg a településen a lóállomány száma csak töredéke a 200 évvel ezelőttinek. A mezőgazdasági területek 95% szántó, mely korábban jelentős arányban tartalmazott jó minőségű legelőket is. A termesztett gabonafélék aránya átalakult, napjainkban a kukoricatermesztés a legjelentősebb a településen, de megtalálhatóak itt általános gabonafélék is, búza, árpa, zab, repce, napraforgó. Eltűntek az ipari-növények, ezek közül is a legfontosabb a cukorrépa, melynek termesztésével a cukorgyár bezárásakor (1991) teljesen felhagytak. Mezőhegyesen a nagytáblás művelés a legjellemzőbb, ezek közül is kitűnik az Állami Ménesbirtok által művelt terület nagysága, melyből 5000ha öntözött terület. Az öntözhető területek nagysága a településen igen magas, köszönhetően a fejlett öntözőcsatorna rendszernek.

Erdőgazdaság

A településen területének erdősültsége megyei viszonylatban igen magas, 10% körüli. Az állami ménes alapításának idején hatalmas erdőket telepítettek Mezőhegyes egész területén, azonban ezek jelentős része a TSZ-esítés idejében eltűnt.

Második szektor

A városban jelenleg már számottevő ipar nincs. Mezőhegyes iparszerkezete szerkezetágazó volt a múlt század elején, megtalálható volt itt az állati fehérje feldolgozása, szesz-, kender-, cukorgyártás, malomipar, ecetgyártás, melyek egytől egyig felszámolódtak. Jelenleg minimális ipari tevékenység folyik a településen, és ezek sem a tradicionális ipari vonalat folytatják, hanem új ágazatok képviselői, fémipar, csomagolóanyag gyártás, vetőmaggyártás.

Harmadik szektor

Szolgáltatás, kereskedelem

A településen az alapellátást nyújtó szolgáltató és kereskedelmi egységek, koncentráltan a város központjában találhatóak. Térségi ellátást biztosító nagyobb kereskedelmi egységek nincsenek a településen.

Vállalkozások összetétele és száma

ágazat	Rt.		Kft.		Bt.		Egyéni vállalkozó		Egyéb vállalkozási forma	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Ipar	0	0	2	3	0	0	2	3	0	0
Építőipar	1	1	2	2	0	0	22	21	0	0
Mezőgazdaság	3	3	9	11	6	6	10	15	1	1
Távközlés, közlekedés	2	1	1	1	0	0	3	4	1	1
Kereskedelem	3	3	13	15	10	10	50	51	1	1
Vendéglátás	1	0	3	4	3	3	12	12	0	0
Vízgazdálkodás	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Egészségügyi	0	0	0	3	3	3	6	6	0	0
Szociális	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
egyéb	6	2	6	12	10	8	130	139	3	3
Összesen	17	11	37	52	32	30	236	252	6	6

forrás: Mezőhegyes Önkormányzata

2.1.2. A vállalkozások helyzete

A vállalkozások közül az ipar területén a Mezőhegyesi Fémipari Kft az egyik legnagyobb ipari foglalkoztató a maga 9 fős dolgozói létszámával. Említést érdemel még a volt Kendergyár területén működő zipzárgyártó üzem, de ennek nagyságrendje is az előzőhöz hasonló.

A mezőgazdaságban a Ménesbirtok Zrt ma is a legmeghatározóbb foglalkoztató. Ugyanakkor az általa létrehozott, de ma már kizárólag a Magyar Állam tulajdonában levő Ménes Kft az, amely Mezőhegyes örökségének jelentős elemeinek, azaz az állami tulajdonú műemlékeknek a kezelője és a Nónius törzstenyészeti és a sportló tenyésztésnek gazdája. Elég szerencsétlen gazdasági döntés volt a hasznot hozó növénytermesztés és a pénzt csak vivő műemlékfenntartás és állattenyésztés szinte teljes szétválasztása azzal tetézve, hogy a Ménesbirtok Zrt is bérlői gazdálkodási területének legjelentősebb részét a Magyar Államtól. A Ménesbirtok ilyen jellegű szétválasztása vezetett már csődközeli állapothoz a birtok története során.

Mezőhegyesre is jellemző, hogy a szolgáltatási területen, de a Ménesbirtok Zrt leszámítva a gazdaság más területein is mint legnagyobb foglalkoztató jelenik meg a településen. Ez sajnos jól mutatja a város jelentős mértékben visszaesett gazdasági potenciálját is.

2.1.3. A K+F helyzete

A település K+F potenciálja alacsony, ami a betöltött térségi szerepkörből és a gazdasági szerkezetből együttesen adódik. Változás elsődlegesen a gazdaság remélt elmozdulásától várható.

2.1.4. Turizmus

A turizmus SWOT analízise:

<p style="text-align: center;">Erősségek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Csendes, nyugodt, zöld környezet ▪ Épített örökség, műemlékek ▪ Jó közbiztonság ▪ Lovas hagyományok ▪ Tourinform Iroda 	<p style="text-align: center;">Gyengeségek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Infrastruktúra hiányosságai ▪ Tőkehiány ▪ A lakosság passzivitása
<p style="text-align: center;">Lehetőségek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fürdő rekonstrukciója +kemping ▪ Kerékpáros turizmus erősítése ▪ Majorok, zabszilótornyok turisztikai célú hasznosítása ▪ A rendezvények összevonása, újra felélesztése (Alföldi Növénytermesztési Napok) ▪ Mezőhegyes a Világörökség Várományosi Listáján szerepel ▪ A város tanulóinak bevonása a turizmus fejlesztésébe 	<p style="text-align: center;">Veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Támogatás hiánya az állam és az önkormányzat részéről ▪ A turizmus esetleges visszaesése a válság miatt ▪ Erős verseny az idegenforgalom területén

Kulturális környezet

Ebből a szempontból Mezőhegyes nagyon jó helyzetben van, hiszen bővelkedik a műemlékekben, épített örökségekben. Ezek az épületek egyedi hangulatot teremtenek a városban. Vannak persze olyan később épített ingatlanok, melyek zavarják a város képét.

Itt kell kiemelni a lovas hagyományokat, ami világszerte ismertté tették/tehetik Mezőhegyest.

Társadalmi környezet

A település gazdasági-társadalmi szempontból halmozottan hátrányos helyzetű kistérségben fekszik. A térségben monoton módon csökken az állandó, illetve a lakónépesség, a megyei átlagot jóval meghaladó a természetes fogyás mértéke. A felmérések szerint a térséget elsősorban a szakmával rendelkező fiatalok hagyják el; míg a betelepülők többsége hátrányos helyzetű.

Természeti környezet

A kistérség természeti adottságai a Dél-alföld végeláthatatlan sík vidéke, sajátos növény- és állatvilága, a tiszta, friss levegő és az erdők nyújtotta békés környezet jellemzi. Ez a környezet éppen megfelelő a lovas-, gyalog- és kerékpáros túráknak.

Az erdők vadállománya jelentős, gazdag őzben, dámban, vaddisznóban, ami országos szinten is kimagasló jelentőségű, ezáltal jó alapot biztosít a vadászturizmus számára.

Technológiai környezet

A turizmus egyik alapadottsága a technológiai környezet és annak fejlődése, ezen belül az infrastruktúra, közlekedés, távközlés, kommunikáció. A Mezőkovácsházai kistérség (melyhez Mezőhegyes is tartozik) az ország délkeleti részén, az autópályáktól és a kiemelt országos közlekedési utaktól távolabb helyezkedik el. A kistérség közlekedési szerkezetére a sűrű hálózatoság és a határ menti fekvés a jellemző. A kistérség nem rendelkezik nemzetközi és főútvonallal, csak alsórendű utak biztosítják a települések közti kapcsolatot. A közúthálózat meglehetősen gyenge minőségű. Egyes peremterületeken a forgalom igen rossz állapotú mellékutakon bonyolódik, a vasúthálózat pedig kedvezőtlen szerkezetű és műszakilag elavult. A 2007-es adatok alapján a térségből a gyorsforgalmi csomópont elérése 104 perc, ami nem a legmagasabb a megye többi kistérségéhez viszonyítva, mert Békés megye alapvetően messze fekszik a jelenleg futó gyorsforgalmi utaktól. A hétköznapi elérés a második legmagasabb érték a megyében a 33,4 perccel. A Ménesbirtok majorjainak bekötőútjai részben a Ménesbirtok (81. majori, 39. majori), részben a Magyar Állam (57. majori, 21. majori, 28. majori) tulajdonában, kezelésében vannak. Ezek az utak igen rossz állapotúak, megközelítésük tömegközlekedési eszközökkel (Volán buszokkal) a közeljövőben is kétségessé válhat.

A kistérség telekommunikációs jellemzői az elmúlt években az országos tendenciákat követve jelentős javulást mutattak, de a legfontosabb jellemzők még mindig elmaradnak az országos átlagtól. Az on-line elérhetőségek ugyan léteznek, azonban egyáltalán nem aktuálisak, erre sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni.

Turisztikai infrastruktúra:

Szálláshelyek

Jelenleg három kereskedelmi szálláshely üzemel Mezőhegyesen

- Hotel Nonius***, 57 férőhellyel
- Ménesbirtok Vendégház
- Vendégház (a Centrál Étterem tulajdonában)

Az itt működő iskolák kollégiumait tanítási szünetben ifjúsági szálláshelyként hasznosítják

- ÁMK Diákothton
- Harruckern János Közoktatási Intézmény Mezőhegyesi Szakképző Iskola és Kollégium 84 férőhellyel

Jelenleg 5 helyen foglalkoznak falusi szállásadással a településen

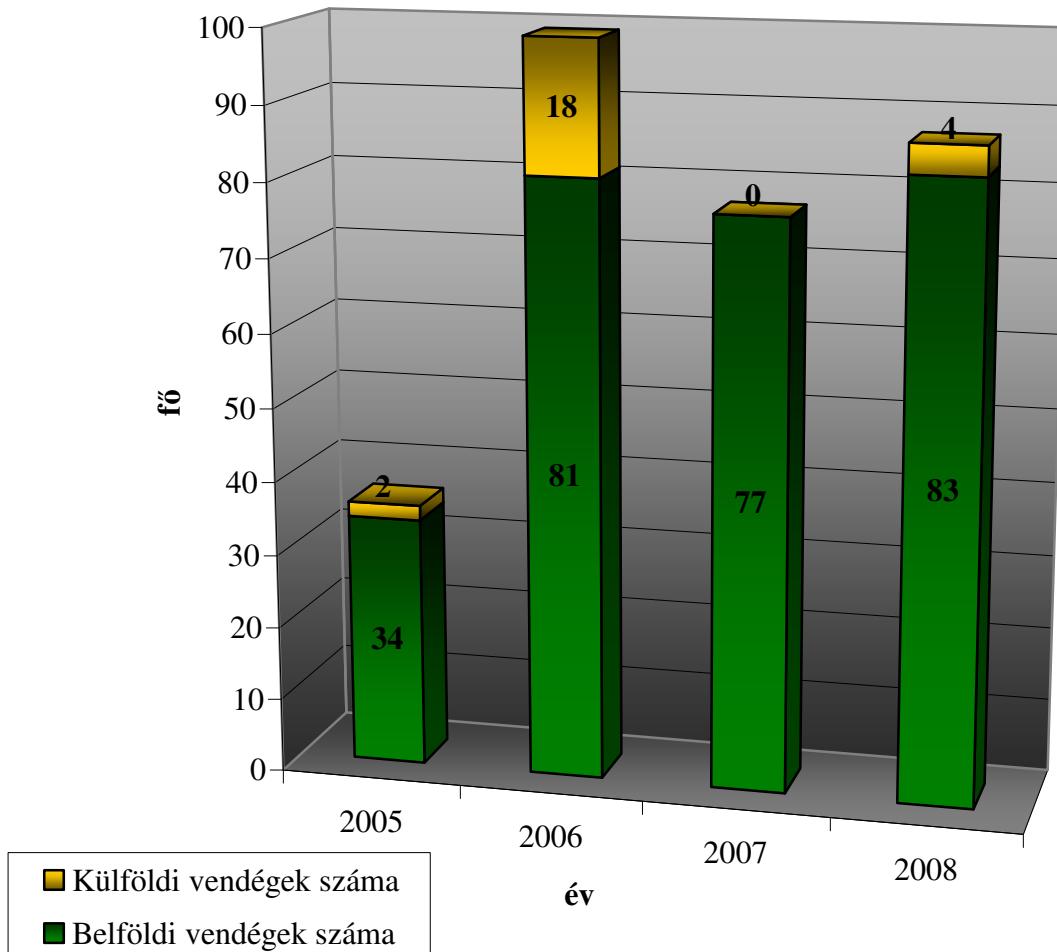
- Dékány Ház Férőhely: 8 fő
- Huszár Ház
- Marosi Ház
- Nagy Ház

- Sovák Ház férőhely: 4+4 fő, egyéb szolgáltatásokkal: lovagoltatás, Falusi Vendégasztal, lovastábor, vadásztatás

A falusi szálláshelyek férőhelyeinek alakulása 2005 és 2008 között rendre: 35 fő, 29 fő, 20 fő, 20 fő volt.

A vendégek számának alakulása a falusi szálláshelyeken 2005-2008

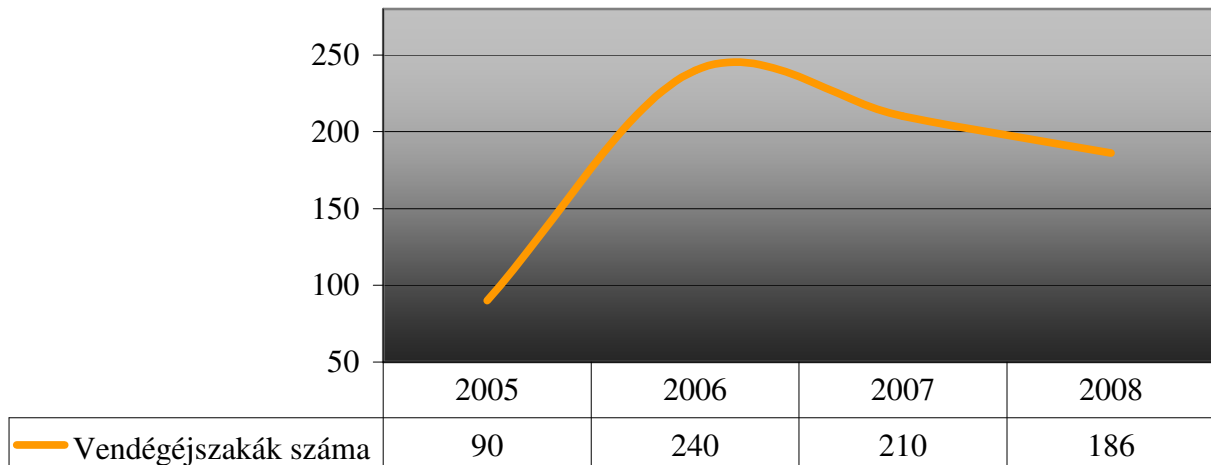

1. diagram: A vendégek számának alakulása Mezőhegyesen, a falusi szálláshelyeken 2005 és 2008 között

Az elmúlt 4 év tekintetében elmondható, hogy 2006-ban ugrásszerűen megnőtt a vendégek száma a falusi szálláshelyeken, majd 2007-ben tapasztalható visszaesés, hiszen 99 főről 77 főre esett vissza, ráadásul ebben az évben egyáltalán nem volt külföldi vendég. 2008-ban tapasztalható némi emelkedés, hiszen összesen 87 fő volt a vendégek száma. A jelenleg tervezett adómódosítás sem kedvez a falusi turizmusnak.

Vendégéjszakák számának alakulása a falusi szálláshelyeken 2005-2008

2. diagram: A vendégéjszakák számának alakulása Mezőhegyesen, a falusi szálláshelyeken 2005 és 2008 között

A vendégéjszakák tekintetében szintén megfigyelhető egy ugrásszerű növekedés 2005-ről 2006-ra, pedig a férőhelyek száma 6 fővel csökkent. 2006-tól folyamatos visszaesés tapasztalható.

Így 2008-ban az 1 főre jutó eltöltött vendégéjszakák száma 2,1 éjszaka/fő, ami igen kevésnek mondható, és ami 2007-ben 2,7 éjszaka/fő, 2006-ban pedig 2,4 éjszaka/fő volt.

Vendéglátóhelyek

- Centrál Étterem (280 fő) Hazánk egyetlen Fachwerkes étterme.
- Hotel Nonius Étterem
- Guinness Pub
- Hami Büfé
- Pizzavár
- Fanti Cukrászda

Rendezvények

Turisztikai szempontból három jelentős rendezvény említhető meg.

- Szent György Nap (április), melyet idén kiegészít a település várossá avatásának 20. évfordulója.
- Lángos Olimpia (június) gasztronómiai rendezvény, melyet 2007-ben rendeztek meg először.
- Kanca- és Ménverseny (június), melyet idén rendeznek meg 15. alkalommal.
- Ez utóbbi két rendezvényt már tavaly is összevonták és egy időpontban rendezték, hogy nagyobb vonzerővel bírjon.

Egyéb programlehetőségek

Lovaglás:

A lótarásnak hatalmas hagyománya van a településen, mégis csak két helyen van lehetőség ennek kipróbálására

- Mezőhegyesi Állami Ménes Kft.-nél (tereplovaglás, lovas szán, hintó, társas kocsi, puszta busz, méneslátogatás)
- Sovák Lovasiskola (lovagoltatás, kocsizás, lovastábor)

Vadászat:

Mezőhegyesi Ménesbirtok Rt.-nél az érdeklődők nyúlra, őzre, fácánra, fogolyra, dámszarvasra vadászhatnak.

Horgászat:

- A Béka-tó, illetve
- a Fekete-tó nyújt horgászati lehetőséget a környéken, mindkettő egész évben nyitva tart.

Turisztikai szempontból jelentős műemlékek

- Centrál étterem
- Városháza
- Kettős tiszti lakok
- Volt Csikós Csárda
- Putrik (csikóslak)
- Zabsilótornyok
- Víztorony
- Építészeti telep
- Református templom
- Ikerszárazmalom és a Pekeráj
- Hangai-ház
- Ménesbirtok központja
- Központi istálló
- Kocsimúzeum
- Fedeles lovarda
- Ménesparancsnokság
- Emberkóróda
- Indóház (vasútállomás)
- Volt Vadász Vendéglő
- Állatjárványkórház elkülönítő istálló

A helyi gazdaságfejlesztés eszközei

Ipari Park

A befektetők számára tisztázott tulajdoni viszonyokat, kiépített infrastruktúrát és egyre bővülő szolgáltatásokat kínáló ipari parkok a gazdasági fejlődés magterületei.

A Mezőhegyesi ipari park a volt cukorgyár helyén található, mely teljes egészében magántulajdonban van. Az Önkormányzat áttételesen tud segíteni az ipari park újjáéledésében.

2.2. Társadalom

Demográfia (szerkezet és prognózis)

Mezőhegyes város lakosságának száma az Önkormányzat közlése szerint 2008. december 31-i adatai alapján 6006 fő. Jellemző a településre a nagyszámú külterületi lakos szám; 2008-ban ez 1273 főt jelentett, mely az összlakosság 21%-a.

A lakosság megoszlása nemek szerint: férfi 2.842 fő a lakosság 48,2%, nő 3.060 fő a lakosság 51,8%. A lakónépesség 2008-ban a KSH adatbázisa alapján 5902 fő. A város állandó lakosainak száma évről-évre csökken, amely a térség tipikus tendenciáját mutatja. A lakosság korösszetétele is jelentősen változik. A népességben belül az idős korosztály aránya nő, amely a lakosság elöregedéséhez vezet. A természetes elhalálózás magas arányából, az elveszületések számának csökkenéséből együttesen alakul ki az elöregedés, amelyet súlyosbít a jellemzően jól képzett fiatal lakosság elvándorlása. Ez a tendencia jellemző a Mezőkovácsházai kistérségre.

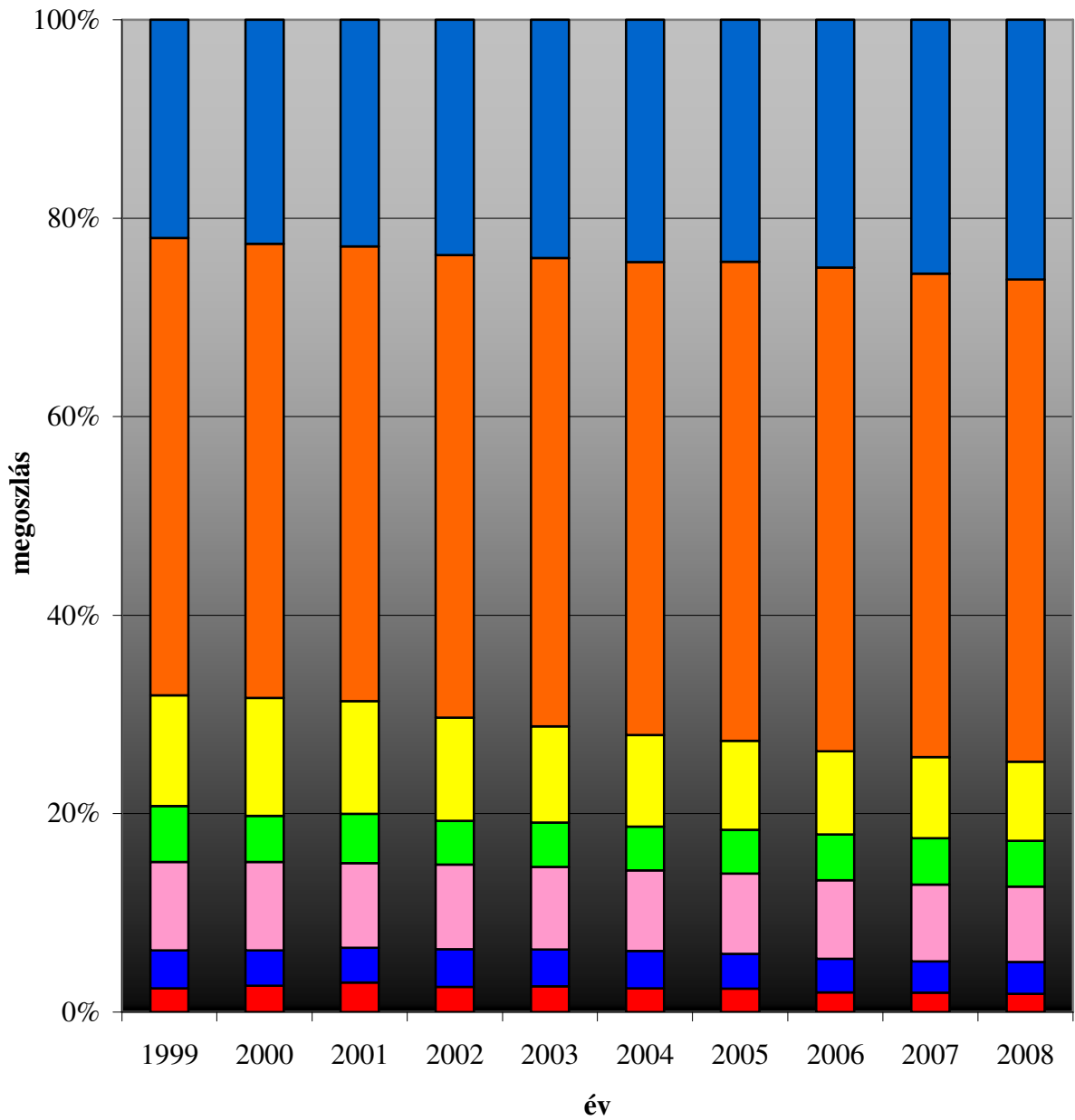
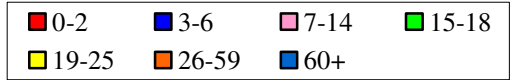
Állandó népesség korosztályos alakulása(1998-2008)

korosztály \ év		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
		0-2	férfi	84	90	94	74	77	81	79	63
	nő	78	88	102	93	91	71	67	58	65	60
3-6	férfi	120	126	128	135	119	109	102	98	98	99
	nő	137	110	106	111	116	128	114	107	90	90
7-14	férfi	321	308	299	283	270	259	250	255	250	234
	nő	279	287	272	275	265	254	250	230	215	215
15-18	férfi	200	137	161	163	163	163	155	148	135	129
	nő	182	175	169	125	125	116	119	134	147	143
19-25	férfi	376	408	380	339	315	300	292	269	265	265
	nő	375	384	377	338	307	284	261	241	225	206
26-59	férfi	1583	1556	1565	1555	1546	1520	1512	1489	1495	1451
	nő	1524	1502	1491	1489	1484	1493	1476	1488	1432	1418
60 fölött	férfi	595	611	616	613	619	626	603	604	605	616
	nő	886	895	905	934	920	917	903	919	931	928
összes	férfi	3279	3236	3243	3162	3109	3058	2993	2926	2901	2842
	nő	3461	3441	3422	3365	3308	3263	3190	3177	3105	3060
összes		6740	6677	6665	6527	6417	6321	6183	6103	6006	5902
fogyás	előző évhez		-0,9%	-0,2%	-2,1%	-1,7%	-1,5%	-2,2%	-1,3%	-1,6%	-1,8%
	bázishoz		-0,9%	-1,1%	-3,2%	-4,8%	-6,2%	-8,3%	-9,5%	-10,9%	-12,4%

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

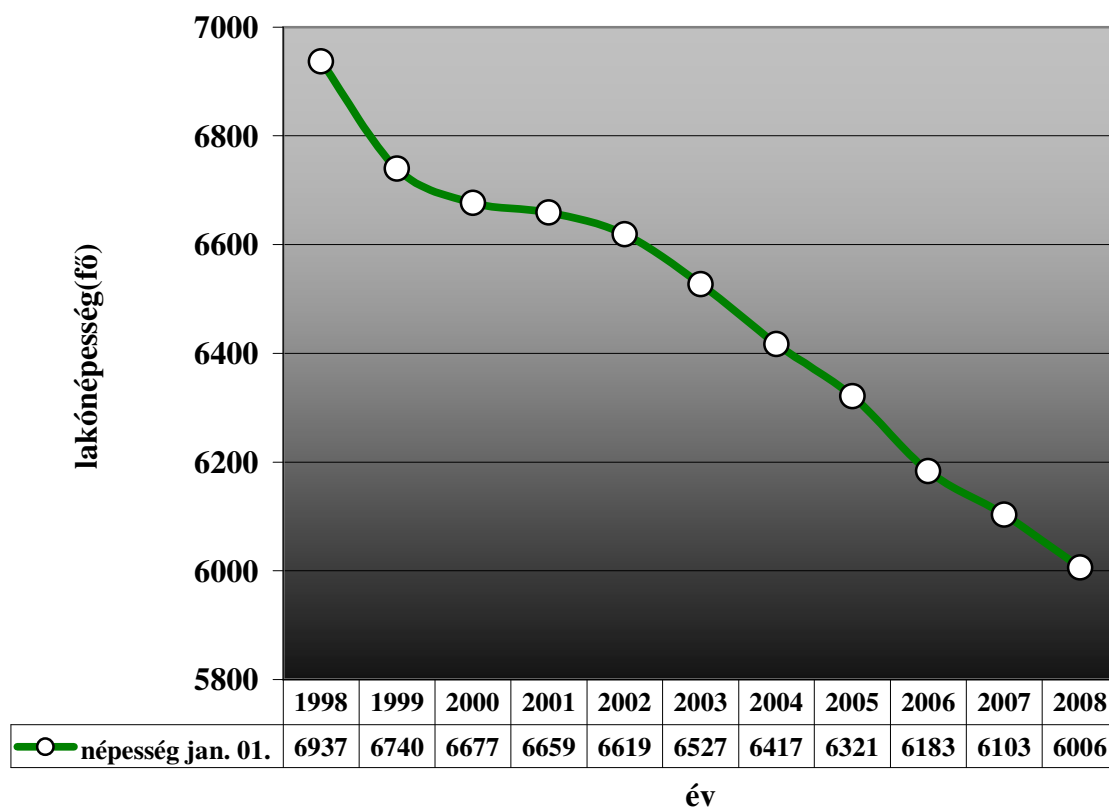
Korosztályos megoszlás 1999-2008

Lakónépesség alakulása(1998-2008)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
népesség jan. 01.	6937	6740	6677	6659	6619	6527	6417	6321	6183	6103	6006
születések	59		78	60	50	63	44	47	38	32	44
halálozások	90		89	93	90	113	101	119	82	95	87
természetes szaporodás	<i>-31</i>	<i>0</i>	<i>-11</i>	<i>-33</i>	<i>-40</i>	<i>-50</i>	<i>-57</i>	<i>-72</i>	<i>-44</i>	<i>-63</i>	<i>-43</i>

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

Lakónépesség alakulása 1998-2008**Majori lakónépesség(2000-2008)**

<i>Kerület megnevezés</i>	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Árokospusztá(57)	55			47		47	44	35	41
Belsőperregpusztá(57)	185			197		195	180	143	180
Belsőperregi tanyák(52)	37			38		31	29	26	28
Csatókamarás(73)	38			21		13	12	10	10
Fácántelep	3			3		7	7	7	7
Fűperregpusztá(23)				1			0	0	0
Gyümölcsös							2	2	2
Kamaráspusztá(21)	143			126		54	157	127	150
Kendergyár	104			101		88	69	58	67

Majori lakónépesség(2000-2008)

<i>Kerület megnevezés</i>	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Komlósfecsképuszta(6)	113			134		117	114	104	99
Külsőfecskepuszta(81)	90			70		72	73	60	74
Külsőperreg-Rákóczi m.	146			127		129	116	91	106
Ómezőhegyes(18)	405			437		415	415	367	418
Petőfi puszta				1			1	1	1
Újmezőhegyes	141			137		114	98	78	90
Mindösszesen:	1460			1440		1282	1317	1109	1273

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

Állandó népesség korosztályos megoszlása, aránya (1999-2008)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
0-2	2,4%	2,7%	2,9%	2,6%	2,6%	2,4%	2,4%	2,0%	2,0%	1,8%
3-6	3,8%	3,5%	3,5%	3,8%	3,7%	3,7%	3,5%	3,4%	3,1%	3,2%
7-14	8,9%	8,9%	8,6%	8,5%	8,3%	8,1%	8,1%	7,9%	7,7%	7,6%
15-18	5,7%	4,7%	5,0%	4,4%	4,5%	4,4%	4,4%	4,6%	4,7%	4,6%
19-25	11,1%	11,9%	11,4%	10,4%	9,7%	9,2%	8,9%	8,4%	8,2%	8,0%
26-59	46,1%	45,8%	45,9%	46,6%	47,2%	47,7%	48,3%	48,8%	48,7%	48,6%
60<	22,0%	22,6%	22,8%	23,7%	24,0%	24,4%	24,4%	25,0%	25,6%	26,2%
összesen	6740	6677	6665	6527	6417	6321	6183	6103	6006	5902
Népességszám az előző évhez képest	100%	99,1%	99,8%	97,9%	98,3%	98,5%	97,8%	98,7%	98,4%	98,3%

A lakosság korosztályok szerinti arányát tekintve is megállapítható a város lakóinak elöregedése. Jól látható, hogy a 18 év alatti korosztályoknak nem csak az abszolút száma csökken folyamatosan – kisebb ingadozásoktól eltekintve –, hanem a népességben belüli arányuk is folyamatosan visszaesett az elmúlt tíz évben.

Az évenkénti születések száma a vizsgált időszakot nézve folyamatosan csökken, az 1998-2003 közötti éves átlagos születésszám 61 gyermek volt, az elmúlt évben már csak 44 fő. Az is látható, hogy a munkaképes korúak száma is folyamatosan csökkent a vizsgált időszakban, és ezt az sem ellensúlyozza, hogy ugyanakkor a népességben belüli arányuk minimális emelkedést mutat.

A 60 éven felüli korosztály száma nő, ez a tény egy stagnáló népesség esetén is lassú elöregedéshez vezetne, de fogyó népesség esetén ennek az üteme nagyobb.

Az előző folyamatokról összefoglalóan elmondható, hogy a település népessége folyamatosan fogy úgy, hogy ezzel egy időben a város lakosságának elöregedése is jellemző.

2.2.1. Társadalmi szerkezet

A helyi népesség döntő többsége magyar nemzetiségű (96,7%), német 0,3%, román 0,3%, szlovák 0,6%, nem ismert 3,2% a 2001-es népszámlálási adatok alapján. Ezen felül más nemzetiség, etnikum tagjai nincsenek jelen a településen.

A város lakóinak vallási összetétele 2001-ben: római katolikus: 39,7%; görög katolikus: 0,3%; református: 10,7%; evangélikus: 2,6%; más egyházhoz, felekezethez tartozik: 0,5%; nem tartozik egyházhoz, felekezethez: 37,8%; ismeretlen, nem válaszolt: 8,3%

2.2.2. Képzettség-műveltség (humánkapacitások)

Képzettség előre számított adatbázisa A mezőkovácsházai kistérségre vonatkoztatva.					
	2001	2006	2011	2016	2021
A legalább 15 éves népesség száma	40441	39373	38479	37311	36113
ebből nő	21271	20681	20200	19534	18842
15-24 éves	5854	5617	5592	4887	4109
25-54 éves	19761	18879	17579	16990	17056
55-64 éves	5887	6119	6671	6476	5418
65+ éves	8939	8758	8637	8958	9530
8 osztálynál kevesebbet végzett	7412	5105	3415	2160	1359
ebből nő	4929	3490	2379	1510	935
15-24 éves	259	242	212	163	139
25-54 éves	647	437	307	217	161
55-64 éves	1055	425	216	148	103
65+ éves	5451	3997	2680	1632	956
8 osztályt végzett	16423	15635	13952	11742	9666
ebből nő	8842	8515	7848	6871	5921
15-24 éves	2863	2787	2492	1882	1568
25-54 éves	7025	5672	4312	3311	2578
55-64 éves	3562	3210	2625	1936	1189
65+ éves	2973	3966	4523	4613	4331
szakmunkás végzettségű	7646	8277	8744	9050	9069
ebből nő	2381	2635	2767	2807	2733
15-24 éves	1306	884	706	484	255
25-54 éves	6116	6437	6045	5558	5135
55-64 éves	220	956	1825	2266	2092
65+ éves	4	0	168	742	1587
középfokú végzettségű	7179	8031	9529	11045	12334
ebből nő	4154	4861	5799	6692	7373
15-24 éves	1308	1576	2025	2179	1991
25-54 éves	4735	4781	5136	5889	6951
55-64 éves	755	1095	1447	1516	1449
65+ éves	381	579	921	1461	1943
felsőfokú végzettségű	1781	2329	2839	3314	3685

Képzettség előre számított adatbázisa A mezőkovácsházai kistérségre vonatkoztatva.					
	2001	2006	2011	2016	2021
ebből nő	965	1180	1407	1654	1880
15-24 éves	118	128	157	179	156
25-54 éves	1238	1552	1779	2015	2231
55-64 éves	295	433	558	610	585
65+ éves	130	216	345	510	713

Forrás: ksh.hu

Az előző adatsorból azt a következtetést lehet levonni, hogy a térség lakosságának képzettségi szintje folyamatosan javul.

2.2.3. Munkanélküliség-foglalkoztatás (foglalkoztatási viszonyok)

Éves Mezőkovácsházai kistérségek adatai (2002-2008)

	Mnk. ráta	Munkanélküliek	Foglalkoztatottak	Inakt.	Fogl. ráta	Akt. ráta
2002	10.11 %	1900	16899	17566	46.5%	51.7%
2003	8.64 %	1599	16905	17861	46.5%	50.9%
2004	14.04 %	2001	12256	19487	36.3%	42.3%
2005	16.88 %	2478	12199	19067	36.2%	43.5%
2006	15.31 %	2277	12593	17582	38.8%	45.8%
2007	15.55 %	2380	12930	16814	40.3%	47.7%
2008	17.9 %	2761	12667	16192	40.1%	48.8%

forrás: kisterseg.afsz.hu

Munkanélküliségi adatok Mezőhegyes tekintetében (2000-2009)

	Foglalkoztatott korú népesség (fő)	Munkanélküliek száma (fő)	1 éven túli munkanélküliek száma (fő)	Munkanélküliségi ráta (%)
2001	4131	219	24	5,3
2002	4131	267	33	6,46
2003	4112	298	39	7,25
2004	4017	331	43	8,24
2005	3937	325	33	8,26
2006	3873	321	67	8,29
2007	3908	398	81	10,18
2008	3858	419	101	10,86
2009*	3848	459	104	11,93

forrás: www.afsz.hu

* A 2009-es adat áprilisi, míg a többi évek decemberi adatot mutatnak.

Aktív-Inaktív adatsor 1997-2008

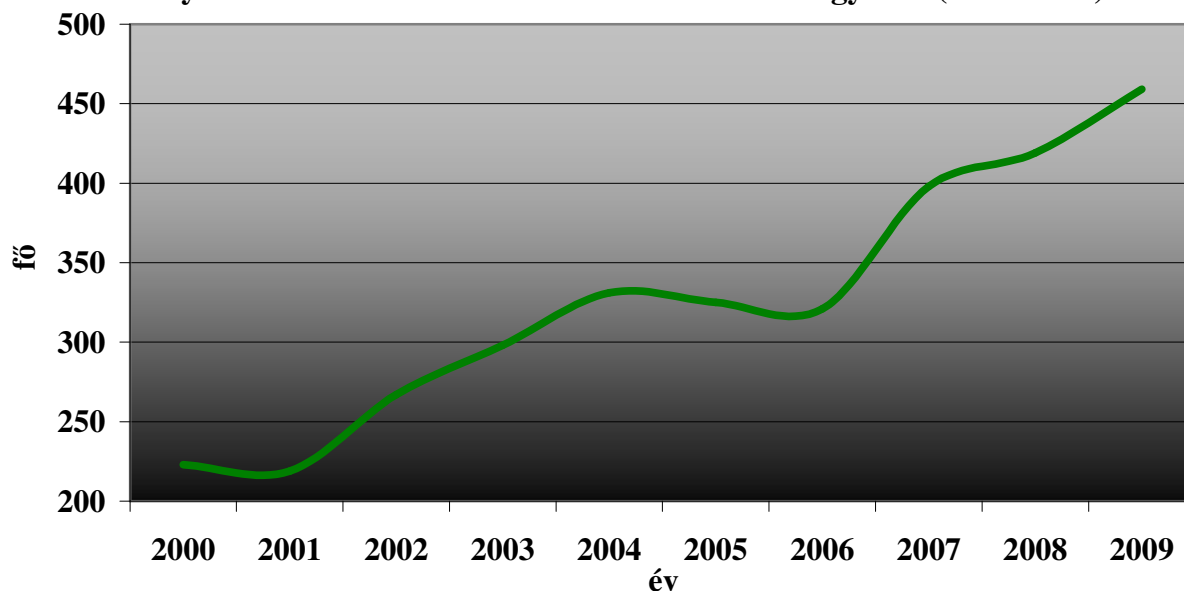
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Összes lakos	6837	3737	6691	6659	6619	6507	6392	6321	6203	6103	6006	5932
18-éves korig	1367	1287	1281	1260	1208	1185	1179	1168	1117	1091	1043	1102
19-62 éves korig	4015	3967	3991	3901	3871	3775	3817	3662	3535	3511	3496	3478
62-év felett	1455	1481	1419	1498	1540	1547	1396	1501	1551	1501	1467	1452

Aktív-Inaktív adatsor 1997-2008

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Keresőképes korúak száma:	4015	3969	3991	3901	3871	3775	3817	3662	3535	3511	3496	3478
munkáltatónál foglalkoztatottak száma:	1420	1411	1350	1306	1298	1270	1279	1201	1268	1212	1202	1003
vállalkozó működési engedélyek száma	22	35	42	40	249	244	219	226	224	205	210	204
							560	532	570	405	410	404
regisztrált munkanélküli	330	270	248	270	219	267	266	285	288	292	306	420
rendszeres szociális segélyben részesülők	145	122	205	98	48	70	99	93	98	119	142	167
				j.p.:76	j.p.:42	j.p.:8	j.p.:2					
ellátásban részesültek	2197	2273	2270	2271	2298	2267	2265	2283	2303	2376	2391	2421
háztartásbeliek száma	681	697	718	765	769	771	776	779	788	792	798	807

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

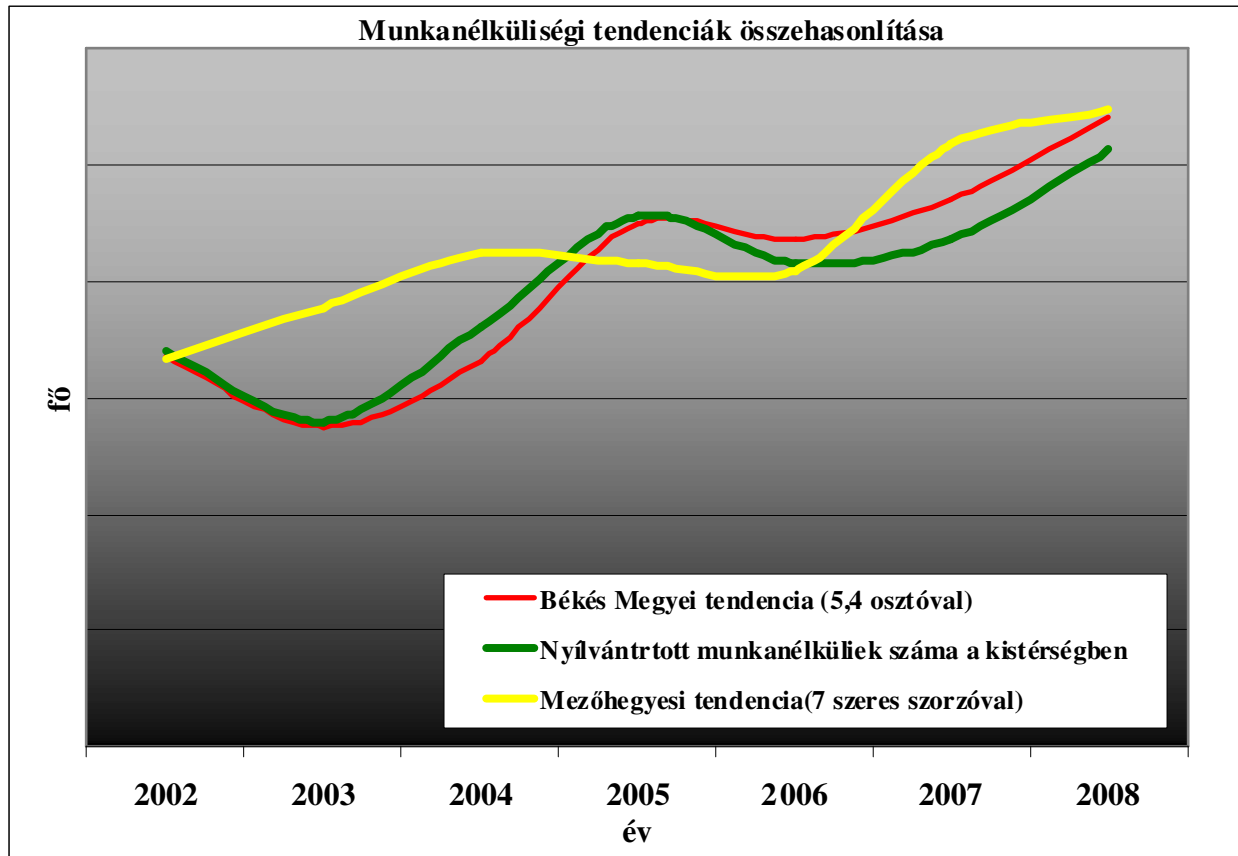
j.p. jövedelem pótló támogatás

Nyilvántartott munkanélküliek száma Mezőhegyesen (2000-2009)

Az előzőekből megállapítható, hogy a regisztrált álláskeresők éves átlagléttszáma 2001. január 1-től 2009. április 30-ig 240 fővel növekedett. Ez a növekedés folyamatosnak tekinthető, és a kiindulási adathoz képest több mint 100%-os emelkedést jelent.

Ez még kedvezőtlenebb képet mutat, ha azt is figyelembe vesszük, hogy közben a munkaképes korúak száma csökkent. A 2001-es évi 5,3%-ról 10,93%-ra nőtt a munkanélküliség a településen. Végül is ez az adat az országoshoz képest csaknem 4%-kal magasabb munkanélküliséget mutat

Az előző két emelkedő adatsor mindenesetre azt mutatja, hogy lakosságon belül folyamatosan emelkedik a munkához nem jutók száma, ami egyben folyamatos elszegényedésüket is jelenti.

2.3. Természeti és épített környezet

2.3.1. A természeti környezet adottságai

A természeti adottságok és értékek, a környezet és a természet minősége, annak alakítását befolyásoló fontosabb tényezők bemutatása.

Mezőhegyes természetföldrajzi szempontból az Alföld nagytájon belül a Körös-Maros köze középtáj Csanádi-hát és Csongrádi-sík kistájainak határán helyezkedik el.

A vizsgált terület az alacsony ármentes síkságok domborzattípusba sorolható, a Maros hordalékkúp Magyarországra eső részének központi zónájához tartozik.

A vizsgált területet a löszös üledéken kialakult, vályog mechanikai összetételű, jó termékenységű, kedvező vízgazdálkodású, kedvező mezőgazdasági adottságú (III. oszt.) alföldi mészlepedékes csernozjom talajok uralják. Ezen kívül helyenként előfordulnak a réti szolonyec talajok is.

A vizsgált terület éghajlata meleg - mérsékelt száraz. A napsütéses órák évi összege kevéssel meghaladja a 2000 órát, az évi középhőmérséklet 10,6 °C. Évente 600 mm csapadék hull, a vegetációs időszakban átlag kb. 350 mm. A leggyakoribb szélirány az É-i, de elég nagy a D-i és a DK-i szél gyakorisága, az átlagos szélesség 2,5 - 3,0 m/s között alakul.

A terület vízrajzi adottságait vizsgálva megállapítható, hogy folyóvíz nincs a területen, egyetlen vízfolyása a Száraz-ér, de vannak még egyéb csatornák is. A csatornák általában hóolvadáskor vagy nyár elején áradnak meg, máskor alig vagy egyáltalán nincs vizük. Vízhőmérsékletük III. osztályú. A vizsgált térség száraz, gyér lefolyású, vízhiányos terület.

A talajvíz 5-15 m körüli mélységben található, mennyisége a felszín hordalékkúp jellege miatt tetemes. A rétegvíz mennyiségét átlagban valamivel 1 l/s.km² alá becsülik.

A vizsgált terület növényföldrajzi szempontból a Tiszántúli flórajárásba (Crisicum) tartozik. Potenciális erdőtársulásai a pusztai tölgyesek (*Festuco-Quercetum roboris*) és a sziki tölgyesek (*Festuco pseudovinae-Quercetum roboris*). Napjainkra a tölgyesek a mezőgazdaság térhódításával jőszerével eltűntek, nyílt társulások között a mészkedvelő homok puszták (*Festucetum vaginatae danubiale*) és a gyengén szikes homoki legelők (*Potentillo-Festucetum pseudovinae*) elterjedtebbek. Az egykori, természetes lösztársulások növény- és állatvilága - egy-egy faj továbbélésével - az utak és vasutak menti mezsgyékben továbbra is fennmaradt, így ezen mezsgyék természetvédelmi szempontból jelentősek.

A tájhasználat értékelése

Mezőhegyes az Alföld délkeleti részén, a Csanádi-hát és a Csongrádi-sík találkozásánál fekszik. A település Tájja, természeti adottságok c. fejezetben ismertetett kedvező természeti adottságai – elsősorban talaj- és éghajlati adottságai – a mezőgazdaság számára nyújtanak térnyerési lehetőséget. A táj arculatát évszázadok óta a mezőgazdasági termelés – kezdetben főként az állattenyésztés, később az egyre nagyobb teret hódító földművelés - határozza meg.

A földművelés fokozatos fejlődésével és terjeszkedésével egyre kevesebb gyepterület maradt az egykori pusztákból. Napjainkban - 2000. évi adatok szerint – a rét és legelő szinte teljesen eltűnt a közigazgatási területről csak a vízfolyások, útszélek, vasút mentén, csatorna partokon fordul elő. A mezőgazdasági területnek pedig több, mint 95 %-át a szántóterület foglalja el.

Mezőhegyes határában napjainkban is mezőgazdasági területek uralják a tájat. A táj hasznosítását elsősorban a talajtani, éghajlati, vízföldrajzi adottságok határozzák meg, e paraméterek igen jó adottságként szolgálnak a mezőgazdasági termelés számára, pl. 2009. évi adat szerint a szántóterületek átlagos aranykorona-értéke hektáronként 37,81 AK. A mezőgazdasági területek túlnyomó része (95 %-a) szántó, melyet a majorok környékén lévő kisebb-nagyobb erdőfoltok, a dűlőutak, vízfolyások mentén lévő erdősávok tarkítanak.

A település egyedülálló története a táj mai szerkezetén is érzékelhető, 1945 előtt az államon kívül másnak nem volt földterülete, 1945 után a Ménesbirtok földjének felét kiosztották, de ma is a nagyparcellás, rendezett, erdősávokkal jól tarkított tájszerkezet a jellemző, majorokkal, külterületi lakóhely csoportokkal. Mezőgazdasági tevékenységet szinte kizárólag az Állami Ménesbirtok Rt. folytat, vetőmagot, étkezési és takarmánygabonát termeszt, de jelentős az állattenyésztése (szarvasmarha, sertés) is.

A térségre jellemző meleg, száraz éghajlat elsősorban a szárazságtűrő kultúráknak kedvez. Mezőhegyes szántóterületein is túlnyomórészt melegigényes, szárazságtűrő növényeket, búzát, kukoricát termesztnek.

Az egybeérő, összefüggő szántóterületek okozta monotonitás az egész tájnak egyhangúságot kölcsönöz. Mezőhegyesen a kis magasságbeli különbségek, a telepített erdősávok, idős fasorok, a majorok műemlék épületei a táj egyhangúságát enyhítik.

Mezőhegyes külterületének meghatározó tájalkotó elemei, a tájtörténet élő emlékei a mezőgazdasági termelés létesítményei: a majorok és a külterületi lakóhelycsoportok.

Mezőhegyes külterületén számos major található. A majorokban lévő lakások elidegenítését 1993-ban megkezdte a Ménesbirtok Rt., és ma már a majorok többségében elenyésző érdekeltsége van.

Mezőhegyes külterületén az erdőterületek aránya – megyei viszonylatban – jelentős, 10% körüli. Meghatározó nagy erdőfolt található a településtől ÉK-i irányba, ill. a közigazgatási területen szinte egyenletes elosztásban jelentős nagyságú erdőfoltok vannak, melyek kedvezően befolyásolják a mikroklimatikus viszonyokat. A közigazgatási terület határán, ill. külterületen a dülőutak mentén széles, jó adottságú erdősáv rendszer található, melynek ökológiai, ill. védelmi szerepe kiemelkedő, alkotó fafajok: kocsányos tölgy (*Quercus robur*), nyár (*Populus sp.*), akác (*Robinia pseudoacacia*) és keskenylevelű ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*). A meglévő erdőknek elsősorban esztétikai (tájképi érték fokozása), klímajavító (páratartalom növelése, nedvesség megtartása) és mezővédő (defláció elleni védelem) szerepe van, de néhány erdőfolt, mint pl. a Száraz-eret kísérő erdő természetvédelmi szempontból is jelentős.

A vízgazdálkodási területekhez tartoznak a település közigazgatási területén lévő vízfolyások és csatornák. A vízfolyások közül legjelentősebb a Királyhegyesi-Száraz-ér, ill. az Élővíz-főcsatorna. A vízfolyások csak tavasszal áradnak meg jobban, az év többi szakában alig, vagy egyáltalán nincs vizük. A vízfolyások váltakozó vízállása, a folyamatos vízmozgás következtében a vízfolyások medrében, ill. parti sávjában értékes természetközeli növényzet, nádas, zombékos, magassásos társulások, gyepterületek alakultak ki. A vízfolyások a térség ökológiai hálózatának fontos részei, összekötő elemek. A legjelentősebb vízfolyás (Királyhegyesi-Száraz-ér) környezete Natura 2000 terület.

Mezőhegyes közigazgatási területén terület-felhasználás szempontjából különleges terület, a szennyvíz-tisztító területe, mely az egykori cukorgyártól Ny-i irányba a vasút kanyarulatában található.

A település zöldfelületi rendszere

Mezőhegyes település fejlődése egyedülálló, mely nem csak a külterületi, de a belterület szerkezetén is szembetűnő. Mezőhegyes település mindig is lakott terület volt, a 150 éves török uralmat követően a települést előbb a csanádi püspök kapta meg, majd a szerb határőrvidékhez csatolták. 1784-ben a kincstár vette birtokba Mezőhegyes települést, ekkor a környék – a többi már jellemzően tanyásodott településhez viszonyítva – lakatlan pusztaság volt. A Mária Terézia kori örökösödési háborúban megritkult lóállomány frissítésére állami ménest kellett felállítani. II. József az állami ménes létrehozásával Csekonics József vértés kapitányt bízta meg, aki a teljesen elnéptelenedett mezőhegyesi pusztát javasolta az állami ménes helyéül. 1785-ben kezdődtek meg az építkezések a bécsi katonai Építészeti Igazgatóág tervei szerint. 1801-ig felépült a parancsnoki épület, mellette az árkádsoros laktanyák, törzs-ménistálló, fedett lovarda, pajták, malom, mésszárszék és sütőde. Mezőhegyes külterületét nyolc közel egyenlő részre osztották, nyolc kerületben láttak hozzá a fő majorokat kiépíteni, amely mindig az istállók építésével kezdődött. 1814-1815-ben megindult a fásítás is, mely előbb fasorok telepítését, majd az istállók melletti védőfásítást, később erdők telepítését jelentette. A szabadságharc és a kiegyezés után Mezőhegyes elhanyagolt állapotba került. 1869-ben Királyi Állami Ménesbirtok néven állami kezelés alá vonták. A reformintézkedések Kozma Ferenc minisztériumi osztályvezető és Gluzek Gyula jószágigazgató nevéhez fűződtek, munkájuk eredményeként 1878. évi párizsi világkiállításon az egyik ló elnyerte a „Tökéletes Ló”

címet. Gluzek Gyula szervezte meg a belterjes gazdálkodást (istállótrágya használata, cukorrépa, kender termelése). Megindult az iparosítás, cukorgyár és rostfeldolgozó üzem épült, így összekapcsolódott a termelés és feldolgozás. A ménesbirtok 1867 után polgári vezetés alatt működött, de 1944-ig fennállott a katonai méntelep is. 1945 előtt az államon kívül másnak nem volt földje itt, 1945 után a ménesbirtok földjének felét kiosztották. A hetvenes években a gazdaság a tipikus nagyüzem képét mutatta. 1989-ben Mezőhegyest várossá nyilvánították.

Mezőhegyes város zöldfelületi rendszere a szigetes zöldfelületi rendszer sajátosságait hordozza. A város zöldfelületi rendszerének elemei az újabb településrészek kis területűek és egymáshoz viszonyítva szórtan helyezkednek el, azonban a településbelső (Kozma Ferenc utca mentén) sajátos zöldfelületi csoportosulása jelentős, itt találhatóak a közparkok, lakóterületi közkertek, zöldfelülettel rendelkező intézménykertek, lovaspályák többsége. Ezek területe viszonylag nagy, így jelentős ökológiai (mikroklíma javítás) és funkcionális-használati (rekreációs) értéket képviselnek. Mezőhegyes város esetében a rendszerré szervezésre kell továbbra is törekedni. A város lineáris zöldfelületi elemei közül kiemelkedő fontosságúak a város utca fasorai, mely lineáris zöldfelületi elemekkel a zöldfelületi egységek rendszerré szervezhetőek, a fasorok közül számos jelentős értéket képviselő helyi védelem alatt áll, vannak helyi védelemre javasolt fasorok, ill. értékes fasorok, azonban további egységes utcafásítás szükséges.

Mezőhegyes kisvárosi jellegének meghatározói a laza beépítésű lakóövezetei, ahol a telkeken viszonylag nagy zöldfelületek alakultak ki. A lakóterületi magánkertek a város zöldfelületi rendszerének igen fontos tagjai, hiszen összterületük a településen belül igen nagy arányú. A viszonylag kevés közhasználatú zöldfelület mennyiségét ellensúlyozza a korlátozottan közhasználatú zöldfelületek viszonylag nagy területe (temető, sportpálya, lovaspálya stb.), ill. az a tény, hogy a – régi településmaçon kívüli - fiatalabb településrészen lévő magántelkek nagysága is lehetőséget biztosít az aktív vagy passzív pihenésre.

2.3.2. Régészet, műemlékek és helyi építészeti értékek

Mezőhegyes régészeti topográfiája még nem ismert szisztematikus terepbejárás hiányában. Csak szórványos adatok vannak a véletlenszerűen előkerült leletekhez kapcsolódó régészeti tevékenységekről. Ennek ellenére bizonyosan állítható a Maros hordalékkúpja területére eső olyan települések alapján, hogy Mezőhegyes területén a lelőhelyek sűrűsége is igen nagy mértékű. Lelőhelyek nagyszámban fordulhatnak elő mind bel mind külterületen, de legvalószínűbb hely a Száraz-érhez kapcsolódó területek. Az azonban bizonyos, hogy kizárólag Mezőhegyes egész határának szisztematikus régészeti terepbejárása és feltérképezése adhatna a régészeti lelőhelyekre vonatkozóan a valóságot megközelítő adatokat.

A településen országos és helyi védettségű épített értékek is találhatóak. Országos védettséget élvező műemlékek száma igen nagy (54db), mely nem csak megyei szinten jelentős, hanem országosan is. A város a Világörökség Várományos települések listáján előkelő helyet foglal el. Mezőhegyes gazdag „lovas történelmi” múltjához kapcsolódik a védett épületek nagy száma. Ezen felül további értékes emlékek is fellelhetőek, amelyek országosan ugyan nem, de helyi szinten jelentős értéket képviselnek a település történelmében.

Meg kell említeni, hogy a város rendelkezik örökségvédelmi rendelettel már 1996 óta. A rendelet: 2/1996. (II. 1.) Ö.sz. rendelet „Az építészeti környezet védelméről”, amely mind keletkezésének idejét, mind tartalmát tekintve példaértékű.

Az örökségvédelem egészével – benne a régészeti, a táji-, természeti és az építészeti értékekkel – tekintettel az Étv. (1997. évi LXXVIII. tv.) előírására, önálló kötet foglalkozik részletesen.

2.3.3. Lakásállomány

Lakásépítés idősorok:

Mezőhegyes lakásállomány (1994-2002)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Lakásállomány	2959	2963	2967	2969	2972	2976	0	2886	2898
Épített lakások száma (üdülők nélkül)	7	6	4	4	3	4	1	1	12
Épített üdülőegységek száma	0	0	0	0	0	0			
Az év folyamán épített, közcsatornával ellátott lakások száma /üdülők nélkül/	1	0	0	0	0	0	0	0	12
Az év folyamán épített lakások összes alapterülete /üdülők nélkül/	729	631	478	423	241	461	92	95	725
Az év folyamán épített házi vízvezetékkel ellátott lakások száma /üdülők nélkül/	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Az év folyamán épített házi csatornával ellátott lakások száma /üdülők nélkül/	6	6	4	4	3	4	1	1	0
Az év folyamán épített egyszobás lakások száma (üdülők nélkül)	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Az év folyamán épített kétszobás lakások száma (a másfél szobásokkal együtt, üdülők nélkül)	3	4	0	0	1	0	1	0	4
Az év folyamán épített, közüzemi vízvezetékkel ellátott lakások száma /üdülők nélkül/	7	6	4	4	3	4	1	1	12
Az év folyamán megszünt lakások száma /üdülők nélkül/	1	2	0	2			3		
Az év folyamán épített háromszobás lakások száma /a két és félszobásokkal együtt, üdülők nélkül/	2	0	3	3	2	3	0	1	4
Az év folyamán épített négy és több szobás lakások száma /a három és félszobásokkal együtt, üdülők nélkül/	2	2	1	1	0	1	0	0	0
Az év folyamán épített lakóépületek száma /üdülők nélkül/	7	5	4	4	2	4	1	1	3

Mezőhegyes lakásállomány (1994-2002)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Az év folyamán természetes személy által épített lakások száma	7	6	4	4	3	4	1	1	2
Az év folyamán saját használatra épített lakások száma	7	6	4	4	3	4	1	1	2
Az év folyamán családi házas formában épített lakások száma /üdülők nélkül/	7	5	4	4	2	4	1	1	2
Az év folyamán többszintes, többlakásos formában épített lakások száma	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Az év folyamán megszűnt lakások száma lakásépítés miatt (üdülők nélkül)			0	0			0		

forrás: <http://dkmt.netion.hu/>

Az ismert lakásszám és lakónépség száma alapján elmondható, hogy a városban 2002 év végi adat alapján 1 lakásra 2,28 fő lakos jut. Ez az egy lakásra jutó lakosokat tekintve viszonylagosan magasnak mondható, a városokra és a falvakra jellemző szám között van. Városok esetében ez általában 2,1fő érték alatt marad, amely mellett a lakásmobilitás viszonylag jól jelenlevő és könnyen mozgatható folyamat.

A város sajátossága a külterületi népesség magas aránya (21,19 %), mely sokkal magasabb a megyei átlagnál (5,4 %). Ez jellemzően következik a település kialakulásának történetéből, ugyanakkor rendkívül nagy problémát is jelent a megmaradó és megtartandó településszerkezet mellett a külterületi népesség ellátása mind egészséges ivóvízzel, mind a szennyvízelhelyezés lehetőségével, télen-nyáron jó közlekedési kapcsolattal,...

2.3.4. Települési infrastruktúra ellátottság

A város a megye D-i részén helyezkedik el, a román országhatártól kb. 4 km-re. Az országos főutak a közigazgatási területen kívül húzódnak, az azokkal való kapcsolatot a hálózati jelentőségű mellékutak biztosítják. Az országos közúthálózat szerkezetét tekintve (egy kivételével) minden környező településsel közvetlen közúti kapcsolata van a településnek, de ezek elsősorban célforgalmat bonyolítanak le. Átmenő forgalom (tranzitforgalom) jellemzően az Orosháza – Tótkomlós – Battonya – országhatár irányokban mérhető.

A lakosság 10.000 fő alatti, főúthálózat, vasúti fővonal nem érinti a térséget.

A város közlekedési szempontból a „C” települési osztályba sorolható.

Közúti kapcsolatok

- 4427. jelű Orosháza – Mezőhegyes összekötő út
A város és a közigazgatási területének egyik fontos útvonala, mely a Tótkomlós – Orosháza útvonalon a 47-es főúttal biztosít kapcsolatot.
- 4434. jelű Gyula – Pitvaros – Makó összekötő út
Az ország DK – ÉK irányú határmenti térségeinek kapcsolatában meghatározó útvonal. Közvetett kapcsolatként értelmezhető az épülő M5-ös autópálya közeledése, amely Pitvaroson keresztül a makói lehajtónál érhető majd el (20 km).

A schengeni határ megszűntével pedig a romániai Peregnél lehet legközelebb ráhajtani az épülő autópályára.

- 4444. jelű Gyula – Battonya – Mezőhegyes összekötő út
- 4434. jelű összekötő úttal hasonló szerepkörű hálózati jelentőségű. A battonyai határátkelő közelsége miatt nemzetközi tranzitforgalom is terheli.
- 44131. jelű Mezőhegyes – Csanádpalota összekötő út
A meglévő földutak nyomvonalán haladó, hálózati jelentőségű.

A közigazgatási területhez tartozó gazdasági alközpontok (majorok) közötti megközelíthetősége fontos társadalmi érdek. A majorok többsége jelenleg is megközelíthető szilárd burkolatú utakon, azonban akad olyan major, amit csak földúton lehet elérni. Ez komoly gondot jelenthet bizonyos időjárási körülmények között esetleges vészhelyzet elhárításakor, legyen az orvosi vészhelyzet vagy akár egy tüzeset.

2.3.4.1. Közlekedés

Belterületi úthálózat

- A Mezőhegyes – Csanádpalota összekötő út belterületi szakasza a jelenleg helyi gyűjtőút kategóriájú utak ezek a Battonyai út – Kossuth L. utca – Kozma F. u.
- Az országos közutak meglévő, megmaradó belterületi szakaszai: Komlói út, II. József körút, Kossuth L. utca, Battonyai út, Posta utca
- 44329. Jelű állomáshoz vezető út
Az állami úthálózathoz tartozó Posta utca forgalmi terhelése a vasúti teherszállítás csökkenésével párhuzamosan a korábbinál alacsonyabb.

Autóbusz-közlekedés

A környező települések mindegyike elérhető autóbusszal, így az ezen útvonalakon közlekedő járatok lefedik a város nagy részét a még elfogadható 500 m-es vonzáskörzetükkel. Ellátatlan területnek a szétszórt, kis lélekszámú majorok számítanak. Ezek egy része kiépített úttal sem rendelkezik, ill. olyan kis lakosszámúak, hogy tömegközlekedésük aránytalanul gazdaságtalan. A fontosabb majorok autóbusszal megközelíthetőek, ezek fenntartásának alapfeltétele a megfelelő úthálózat.

Vasúti közlekedés

A város vasúti közlekedés szempontjából jó adottságokkal rendelkezik. A Mezőtúr – Orosháza – Mezőhegyes és az Újszeged – Mezőhegyes / Battonya – Kétegyháza mellékvonalak a fontosabb irányokban megfelelő ellátást biztosítanak.

A teherforgalom mértéke az utóbbi időben visszaesett.

Kerékpáros-közlekedés

A városra is jellemző (mint az Alföld településekre általában) a kerékpáros-közlekedés. Bár a hálózatfejlesztési program ismert, a város e tekintetben ellátatlan, hiszen a Temető utcáin kívül nincs önálló kerékpárút kiépítve.

Gyalogosközlekedés

A belterületen alapvető biztonsági kérdés, hogy a gyalogosközlekedés a közúti közlekedéstől le legyen választva. A hálózat lényegében kiépített.

Parkolás

A városban alapvetően nincs parkolóhely hiány. A forgalomvonzó események idején viszont időleges parkoló hiány van, ezért a gépkocsik elhelyezésére részben ideiglenes, részben véglegesen kiépített parkolót kell biztosítani.

Közúti kiszolgáló létesítmények

Az üzemanyag vételezéséhez a meglévő létesítmények elegendő kapacitást biztosítanak.

Légi és vízi közlekedés

A közigazgatási területet valójában nem érintik.

A településen belterülettől D-re eső részén található mezőgazdasági repülőtér füves kifutópályákkal, amely jelenleg üzemben kívül van. A schengeni határ áthelyezésével zavartalanul lehet eljutni az aradi repülőtérre, amely igen rövid úton bekapcsolja a várost a nemzetközi légiforgalomba.

2.3.4.2. Vízellátás

A belterület vízellátását a Maros hordalékkúp jó minőségű vízkészletére alapozott közüzemi vízhálózat biztosítja.

Üzemeltető: Békés Megyei Vízművek Zrt.

Engedélyszám: 49/28/1996 (többször módosított)

Az utóbbi évek vízhasználata csökkent, ezért a vízmű víztartalék kapacitással rendelkezik.

A kutak vízvédelme.

Az ALSÓ-TISZA-VIDÉKI VIZIG (6720 Szeged, Stefánia 4.) megrendelése alapján a

BÁNYÁSZAT ÉS KÖRNYEZETE MÉRNÖKI IRODA KFT (1037 Budapest, Mikoviny Sámuel u. 2-4.) fővállalkozásában 2000. decemberében elkészült a Mezőhegyes városi vízmű vízbázisa ÜZEMELŐ, SÉRÜLÉKENY IVÓVÍZBÁZISOK BIZTONSÁGBA HELYEZÉSE

DIAGNOSZTIKAI FÁZIS(1997-2000) zárójelentés.

A vízbázisok védelméről szóló 123/1997. (VII.18.) Kormányrendelet értelmében: külső védőövezet (6 hónap elérési időhöz tartozó) és a hidrogeológiai védőövezet „A” és „B” zónáit akkor kell kijelölni, ha az adott védőidomnak van metszete a felszínen.

Az elvégzett vízföldtani modellezés eredménye szerint a Mezőhegyesi Város Vízmű felszínhez legközelebbi vízkivételi helyei a közvetlen felszíni szennyezőhatásokra nem érzékenyek, mert 100 év elérési időhöz tartozóan is a felülről utánpótlódó készlethányad nem a talajvíztartóból (1. réteg), csak a fedő rétegvizeiből (2. réteg) pótlódik. Más-képp megfogalmazva 100 év (és természetesen 100 évnél rövidebb) elérési időhöz tartozóan védőidom(ok)nak nincs felszíni metszetük, sem az egészségügyi védőterületeket, sem pedig a hidrogeológiai védőövezetek zónáit (A és B zónákat) nem kell kijelölni.

Külterületi majorok vízellátása egyedi kis vízművekről történik, amelyet nem a Békés Megyei Vízművek Zrt üzemeltet.

2.3.4.3. Szennyvíz elvezetés

A belterület elválasztó rendszerű szennyvízcsatorna hálózattal ellátott.

A központi belterületen összegyűjtött szennyvíz NA 150 AC nyomóvezetéken jut a szennyvíztisztító-telepre, melynek kapacitása 1.350 m³/nap A biológiailag is tisztított szennyvíz az Élővíz-csatornába kerül. A tisztító telep a lakott területektől mintegy 700 m távolságra helyezkedik el, az uralkodó széliránnyal ellentétes oldalon, így üzemszerű működése közben zavaró hatása nincs.

A majorokban és az egyéb lakott területeken keletkező kommunális szennyvíz szikkasztásra kerül. Mezőhegyes város közigazgatási területén keletkező kommunális folyékony hulladék összegyűjtését, elszállítását és ártalommentes elhelyezését közszolgáltatási szerződés keretében 2011. december hó 31-ig a Csongrád Megyei Településtisztasági Kft biztosítja.

A tisztító telep kapacitása: 1350 m³/d (8100 LE)

A csatornahálózat és tisztító telep üzemeltetője: Békés Megyei Vízművek Zrt.

Üzemeltetési engedélyszám: 10053-6-1/2006 (többször módosított)

A módosított 25/2002. (II. 27.) Korm. rendelet a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról 5 sz. táblázata szerint Mezőhegyes önálló agglomerációként szerepel (6285 LE). A 2000-10 000 lakosegyenérték terheléssel jellemezhető szennyvízkibocsátású szennyvízelvezetési agglomerációk területén (M.P. 2. számú melléklet 5. táblázat) a szennyvíz ártalommentes elhelyezését 2015 december 31-ig kell megvalósítani.

2.3.4.4. Vízügy

Mezőhegyes közigazgatási területén ATIKÖVIZIG kezelésében nincs állami főmű.

Mezőhegyes közigazgatási területe a 81. sz. Élővízi belvízrendszerben található. A térségben a belvízmentesítést társulati, üzemi, önkormányzati és magán művek biztosítják.

A 81. sz. belvízrendszerben üzemel az Apátfalva-Mezőhegyes öntözőrendszer, amelynek csatornái kettősműködésűek.

Az Apátfalva-Mezőhegyes öntöző csatorna a Tisza-Marosszögi Vízgazdálkodási Társulat (6800 Hódmezővásárhely Móricz Zs. U. 17.) kezelésében van.

A Királyhegyesi-Szárazéri vízrendszerre vonatkozóan a fejlesztési elképzelések még nincsenek. A városfejlesztési koncepciót érintő lépésekről az ATIKÖVIZIG tájékoztatja majd az Önkormányzatot.

Az utóbbi belvizes időszak eseményei kapcsán látható volt, hogy a település nem rendelkezik összefüggő csapadékvíz –elvezető rendszerre. A csapadékvíz elvezető hálózat túlnyomórészt nyílt árokhálózattal, többnyire szikkasztó árokkal épült.

A 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet a települések ár- és belvíz veszélyeztetettségi alapon történő besorolásáról, Mezőhegyes települést nem tartalmazza.

2.3.4.5. Villamosenergia ellátás

Mezőhegyes Város közigazgatási területén az elektromos energia hálózatok üzemeltetője a DÉMÁSZ ZRt. A város energia ellátása a Mezőhegyes 120/20kV-os van biztosítva

120kV-os és 20kV-os hálózatok:

Mezőhegyes alállomás tápellátása a Makó- Orosháza gerincről ágazik le, kétrendszerű vezetékkel. A 120kV-os gerinchálózat Mezőhegyes külterületét nyugat- észak irányban keresztezi.

A közigazgatási területen lévő transzformátorok ellátására az alállomásból 12db áramszolgáltatói és 1db olajos légvezeték áramkör indul ki. Az áramkörökről csatlakoznak a helyi ellátást biztosító transzformátor állomások. Kivétel a Nagylak, Pítvaros, Tótkomlós és Mezőkovácsháza irányba csatlakozó vezetékek, melyeknek nincs helyi ellátási szerepe.

A fogyasztói tulajdonú (MOL) Battonya irányába vezet.

A belterületre induló 3db 20kV-os hálózatról 28db transzformátor csatlakozik, a külterületi vezetékágak 62db állomást látnak el. A Cukorgyári 20/6kV-os 5MVA teljesítményű állomás üzemén kívül van.

A középfeszültségű hálózat túlnyomórészt 20kV szabadvezetékkel van kiépítve, a tartószerkezet vasoszlop, vasbeton oszlop, ill. betongyámos faoszlop. Földkábel hálózat épült a városközponti részen, ill. lakótelepen.

A transzformátorok vas- és vasbeton oszlopon szerelt típus kialakításúak, ill épített és vaslemezházas kivitelűek

A transzformátor állomások terhelési mértéke nem ismert.

0,4kV-os hálózatok:

A fogyasztók ellátása a transzformátoroktól kiinduló utcai kiefeszültségű hálózaton történik. A kiefeszültségű hálózat szabadvezeték, tartószerkezete vb. oszlop és betongyámos faoszlop.

A lakótelepi és városközponti részen a kiefeszültségű hálózat földkábelrel van kiépítve. A kábelhálózat több transzformátor körzetet összekötő nyitott ívekből áll, biztosítva a könnyebb terhelés átcsoportosítást. Emellett fogyasztói csatlakozó földkábel is létesült. Az Áramszolgáltatói irányelvek szerint az új fogyasztói rákötéseket földkábelrel készítik.

A városközeli és külterületi majorok kiefeszültségű hálózata szabadvezeték. Folyamatban van a kialakult lakóterületek ellátására a hálózat szabványosítása.

Közvilágítási hálózat:

A közvilágítási sugaras ágakkal épült a körzeti transzformátor állomásoktól táplálva. Hálózata a belváros egyes területein, és egyes ipari övezetekben kábel, másutt a kifeszültségű hálózattal megegyezően szabadvezeték. A világítótestek a kiemelt útvonalak mentén halogénlámpás 70-250W típusok, a további belső utak mentén kompaktfénycsöves 1x18-36W típusok. A kisebb forgalmú utak világítása irányfény jellegű.

A belvárosi parkokban és műemléki környezetben jelentős számú, változó állapotú öntvény kandeláber található. A kiszélesedő utcaszakaszokon az öntvény kandeláber és a szabadvezetéki oszlopkarra szerelt világítás vegyesen fordul elő.

Több útszakasz világítása lombkorona takarásban van.

A Cukorgyár rakodó területét 25m-es világító tornyokkal világították meg, jelenleg nem üzemelnek

A közvilágítás vezérlése központi, az egyes körzeteket vezérlő kábel köti össze.

A megvilágítás az útkategória alapján előírt.

2.3.4.6. Hírközlés

A meglévő létesítményeket a következő, szolgáltatók üzemeltetik:

- PANNON GSM ZRt. Budapest
- T-MOBIL ZRt. Budapest
- VODAFON ZRt. Budapest
- INVITEL ZRt. Békéscsaba
- CSOKÁN-NET KFT Orosháza
- T-KÁBEL ZRt. Budapest
- Békés Megyei Vízművek ZRt

Vezetékes távközlési hálózat:

A vezetékes helyközi és helyi telefon ellátást az INVITEL ZRt. biztosítja. A helyközi kapcsolatot a Battonya - Mezőhegyes optikai kábel és a Mezőkovácsháza – Mezőhegyes körzetkábel biztosítja.

A telefonközpont a Madách utca 2. telken helyezkedik el, az Orosháza góckörzethez kapcsolódik.

A kiépített telefonhálózat a városban jelentkező igények teljes ellátását megoldja.

Vezeték nélküli távközlés:

A város területén mindhárom rádiótelefon társaság üzemeltet átjátszó állomást.

- PANNON: 1db antennatoronnyal
- T-MOBIL: 1db antennatoronnyal,
- VODAFON: 1db antennatoronnyal.

Az Antenna Hungária ZRt. nem üzemeltet a területet érintő mikrohullámú összeköttetést.

Közműszolgáltatói URH jelátvitel:

URH jelátvitellel közműszolgáltatók alábbi rendszerei üzemelnek:

-Békés Megyei Vízművek ZRt a szennyvízelvezetés hálózatát URH jelátvitellel automatizálta. A szennyvízelvezetés a szennyvíztelep és az egyes átemelők közötti jelátvitelt biztosítja.

-A DÉMÁSZ ZRt. középvezetési hálózatán távműködtetett oszlopkapcsolókkal hálózat szakaszolást tudnak végezni URH jelkapcsolattal.

A közműszolgáltatók antennái nem jelentenek építési korlátozást.

Kábeltelevízió:

A településen a T-KÁBET ZRt. és Csokán János egyéni vállalkozó üzemelteti a kábeltelevízió hálózatot. Központja és a fejállomás a Béke Prk 1.sz alatt a Művelődési Házban van.

A kiépített rendszer általában a DÉMÁSZ ZRT hálózatával közös tartószerkezeten vezet, a belterületen részben védőcső alépítményben.

2.3.4.7. Földgázellátás

A település vezetékes földgázzal ellátott.

MOL és FGSZ fúrásponatok, szállító- és hírközlő vezetékek, bányatelkek (Mezőhegyes I. bányatelkek; Battonya-Mezőhegyes bányatelkek; Mezőhegyes IV bányatelkek) található a területen.

A MOL vezetékek védőtávolsága a szélső vezetékektől 15 m.

A kutak védőtávolsága 50 m.

Gyűjtőállomás védőtávolsága kerítéstől 15 m.

Battonya főgyűjtő NÁ 150 biztonsági övezet 5,0 m

Közművesítettségi mutatók:

• Ivóvízvezeték hossza:	33,9 km
• Szolgáltatót vízmennyiség:	411 m ³ /nap
• Ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakás:	1.719 db
• Vezetékes ivóvízellátásban részesülő lakosság:	5.762 fő
• Szennyvízgyűjtő hálózat:	23,4 km
• Szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakás :	1.255 db
• Csatornázott lakásban élő lakosság:	4.360 fő
• Vezetékes gázellátásba bekapcsolt lakás:	2.174 db
• Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakás:	2.409 db
• Folyékony hulladék elhelyező telep:	1 e.m ³

2.3.4.8. Hulladékgazdálkodás

Hulladékok kezelése

Veszélyes hulladékok:

A keletkező veszélyes hulladékok alapvetően a mezőgazdasági üzemek, vállalkozások gépkarbantartási tevékenységéből, valamint elenyésző mennyiségben az egészségügyi ellátásból származnak. Az üzemi, szolgáltató tevékenységekből eredő veszélyes hulladékok gyűjtése, ártalmatlanítása, nyilvántartása a termelők feladata, amelyet az erre vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően végeznek is.

A területen veszélyes hulladékok nem megfelelő kezelése által okozott, vagy a korábbi termelő tevékenységekből hátrahagyott környezetszennyezés nem ismert.

A veszélyes hulladéktermelők telephelyeiről a hulladékokat elszállítják, kezelés a településen nem történik.

A lakosságnál képződő állati hulladékokat a Gáspár Tamás vállalkozó szállítja el és az ATEV biztosítja az ártalmatlanítást.

Az egészségügyi intézményeknél biztosított a tevékenységük során keletkező veszélyes hulladékok elszállítása.

Kommunális szilárd hulladékok:

Hulladéklerakó:

A településen korábban üzemelő szeméttelp bezárásra került, felülvizsgálata megtörtént, a további hulladékbeszállítást a környezetvédelmi felügyelőség megtiltotta. A 0684/2 hrsz. területen levő, felhagyott hulladéklerakóra rekultivációs terv készült, engedéllyel rendelkezik. A terület rekultivációja még nem történt meg.

Hulladékátrakó állomás létesült a településen. A gyűjtött kommunális hulladékot, tömörítést követően a hódmezővásárhelyi regionális hulladékkezelő mű és lerakó fogadja.

Kommunális hulladékok kezelése:

Szervezett szemétszállítás heti rendszerességgel biztosított, a közszolgáltatást a Hódmezővásárhelyi A-S-A Kft. végzi. A hulladékok gyűjtése a belterületen 110-120 literes műa. kukákban, a lakott majoroknál kihelyezett konténerrel történik. A hulladék elhelyezése a regionális hulladéklerakón biztosított.

Szelektív hulladékgyűjtő szigetek vannak a település belterületén.

Kommunális folyékony hulladékok:

A szennyvíz-rendszerbe be nem kötött telkek esetében a kommunális szennyvizet gyűjtőaknában gyűjtik, a vízmérleg alapján előfordul szikkasztás is.

A szerződött közszolgáltató, a szippantással ürített folyékony kommunális hulladékokat a mezőhegyesi szennyvíztelepre szállítja be.

Inert hulladékok:

A bontási törmelékek vagy más inert hulladékok elhelyezése a közszolgáltató által biztosított konténerben lehetséges. Elszállítása és elhelyezése szintén a regionális hulladéklerakóra történik.

2.3.5. Közszolgáltatások

2.3.5.1. Oktatás-nevelés

Mezőhegyesen jelenleg bölcsőde nem működik, de megvalósítását tervezik a 3. sz. óvodához csatlakozóan. A kisgyermek bölcsődében történő elhelyezése a környező településeken sem megoldott.

A településen 3 óvoda található, a telephelyül szolgáló épületeik állapota erősen amortizálódott, korszerűsítésük időszerű. Belső felszereltségük kielégítő, viszont az udvari játékok cserére szorulnak. Az óvodai foglalkoztatás a 3. sz. óvodában vegyes, az 1. és 2. számúban pedig korosztályos csoportokban történik.

Telephelyek:

József Attila ÁMK 1.sz. Óvoda,
Mezőhegyes, Kozma F. 17.

Óvodás gyermekek száma 2004/05-2008/09 1.sz. Óvoda

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
kis	21	17	22	15	27 kis-középső
középső	22	20	16	20	29 nagy középső
nagy	23	22	20	19	
összesen:	66	59	58	54	56

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

József Attila ÁMK 2. sz. Óvoda
Mezőhegyes, Ruisz Gyula u. 2

Óvodás gyermekek száma 2004/05-2008/09 2.sz. Óvoda

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
kis	20	25	23	21	29
középső	20	23	21	20	31
nagy	25	22	24	32	
összesen:	65	70	68	73	60

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

József Attila ÁMK 3. sz. Óvoda
Mezőhegyes Csokonai u. 1.

Óvodás gyermekek száma 2004/05-2008/09 3.sz. Óvoda

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
vegyes	31	26	24	23	29
vegyes	32	26	23	23	28
összesen:	63	52	47	46	57

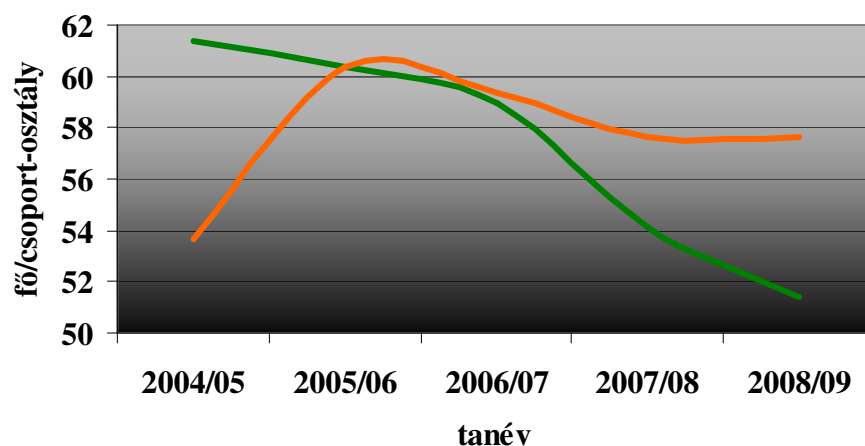
forrás: Mezőhegyes önkormányzata

Óvodás gyermekek száma 2004/05-2008/09

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
1.sz.	63	59	58	54	56
2.sz.	65	70	73	73	60
3.sz.	33	52	47	46	57
összesen:	161	181	178	173	173

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

Átlagos csoport/osztálylétszámok

— átlagos ált.isk. osztálylétszám
— átlagos óvodai csoportlétszám (óvodánként 3 csoportot feltétel)

Mezőhegyesen egy általános iskola működik, az oktatás két épületben történik.

Tantermeinek száma 26db, ebből 9db osztályterem, 15 db szaktanterem, 2 tornaterem, és 1 fejlesztő szoba. A tanulók 4,4%-a kollégiumban van elhelyezve, a fogyatékkal élő gyermekek aránya 4,1%. Általánosságban elmondható, hogy mind az épületek, mind az oktatási felszerelések korszerűsítésre szorulnak.

A fogyatékossgal élő gyermekek oktatásához a feltételek adottak úgy intézményileg, mint fejlesztő szakemberek alkalmazása szempontjából. A hátrányos helyzetű, majorokból iskolába járó gyerekek számára biztosított a kollégiumi elhelyezés, továbbá az óvodás korú gyermekek számára alkalmaznak egy óvodabuszt, ami minden nap biztosítja a gyermekek óvodába, illetve délután az óvodából történő hazaszállítást.

Általános iskolai osztálylétszámok 2004/05-2008/09

osztály	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
1	47+4	64+1	53+1	48+1	43
2	51+2	42+4	60+3	46+2	47+2
3	60+1	50+2	40+7	56+4	45+3
4	62	59+1	52+2	35+5	54+3
5	62+5	63	60+3	47+3	39+6
6	67	60+5	61	61+2	45+1
7	62+4	68	60+5	60	62+2
8	62+2	60+4	65	59+5	59
összesen	473+18	466+17	451+21	412+21	394+17
összesen	491	483	472	433	411

a + tanulók az eltérő tanterv szerint tanulók létszámát jelenti

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

A városban TISZK rendszerben, a gyulai székhelyű és megyei fenntartású Harruckern János Közoktatási Intézmény szakiskolája működik. Az iskola pályázati forrásból újítja fel a tanműhelyeit.

Általában elmondható, hogy az iskola tanulóinak mintegy 15%-a származik Mezőhegyesről. A település számára azért is fontos ez az iskola, mert a lótenyésztéshez kapcsolódó szakmákat oktatnak a tanintézményben, így az iskolában végzett tanulók kötődnek Mezőhegyes hagyományaihoz.

	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	
Szakközépiskola						
9. évfolyam (3 osztály)	88	87	81	34	31	
10. évfolyam (3 osztály)	108	80	63	57	39	
11. évfolyam (3 osztály)	83	87	72	52	54	
12. évfolyam (2 osztály)	52	68	80	68	51	
Szakiskola						
9. évfolyam (2 osztály)	65	49	34	59	55	
10. évfolyam (2 osztály)	42	42	29	30	42	
Szakképzés						
11. évfolyam	Belovagló			5		
	Lótartó és -tenyésztő				10	
	Mezőgazdasági kovács (patkolókovács)			5		
	Mezőgazdasági gépész	10	17	14	12	13
	Kőműves	23	29	22	33	16
	Géplakatos	23	20			11
	Hegesztő			12		

		2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/209
	Fémforgácsoló			12		
	Villanyszerelő	15				
	Ápolási asszisztens	15	16			
	Női szabó					12
	Varrómunkás			20	12	
	ÖSSZESEN:	86	82	90	57	62
12. évfolyam	Belovagló				3	
	Lótenyésztő					3
	Mezőgazdasági kovács (patkolókovács)				6	
	Mezőgazdasági gépész	7	8	8	11	11
	Kőműves	15	10	14	18	16
	Géplakatos	14	12	9		
	Hegesztő	11			8	
	Fémforgácsoló				6	
	Villanyszerelő	7	8			
	Ápolási asszisztens		11	7		
	Nőiruha-készítő	6				
	ÖSSZESEN:	60	49	38	52	30
13. évfolyam	Mezőgazdasági gépész	8	8	8	8	9
	Kőműves			12	8	15
	Villanyszerelő			6		
	Biztonságsszervező II.	37	29	38	28	33
	Autószerelő				7	5
	ÖSSZESEN:	45	37	64	51	62
14. évf.	Autószerelő					7
	Biztonságsszervező I.					10
						17
	Kollégiumi létszám	97	92	86	73	70

Forrás: Harruckern János Közoktatási Intézmény

Mivel másik középiskola nincs a településen, ezért a legtöbb általános iskolát elvégző diák a környező városokban – elsősorban Szegeden, Makón, Orosházán, Mezőkovácsházán – tanul tovább.

2.3.5.2. Egészségügy

A településen az egészségügyi alapellátás megoldott. A felnőtt orvosi ellátás stabil 3 három háziorvosi körzetre osztott. A gyermekorvosi ellátás is megoldott. Szakorvosi ellátás legközelebb Mezőkovácsházán és Orosházán érhető el. A településen csak magán szakrendelés található.

Mezőhegyes város számára orvosi ellátás terén kedvező Szeged közelsége, ahol a legmagasabb szintű ellátásra is megvan minden szakterületen a lehetőség, azaz a Szegedi Egyetem Orvostudományi Karához kapcsolódó Klinikák a legmagasabb szintű ellátást is viszonylagos közelségben biztosítják.

Orvosi ellátásban megjelentek száma és az orvos által meglátogatottak esetszáma:

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Háziorvosi ellátás	46728	44179	44205	45003	43601	39271	37500	38300	39320	47200	47805	37800
Gyermekorvosi ellátás	5354	5253	4970	5110	5381	5812	5603	5670	5560	nem volt gyerm. Orvos a településen		5840

forrás: Mezőhegyes önkormányzata

Háziorvosi rendelők:

- Kozma Ferenc u. 14.
- Ruisz Gyula u. 1.
- Kozma Ferenc u. 15.
- Hétfégyi orvosi ügyelet van a településen.

Gyermek Háziorvosi Rendelő és Védőnői Szolgálat

- Hild János u. 5.

Bár nem a helyi Önkormányzathoz tartozik és a szakellátásban sem vesz részt, mégis jelentős a város életében a Pándy Kálmán Megyei Kórház helyben működő krónikus belgyógyászati részlege. Jelentős egyrészt az átlagban 25 fő foglalkoztatásával, másrészt szakellátást részben erre alapozva lehet kialakítani, továbbá vészhelyzet esetén mégis egyfajta többletbiztonságot eredményez.

2.3.5.3. Szociális ellátás

Gréti Alapítvány Idősek Otthona:

Komlói út 14.

Végleges működési engedéllyel rendelkező intézmény, 10 fős állandó személyzetrel és 2 fő részmunkaidőben foglalkoztatott gyógytornással illetve orvossal. A lakók igényeikhez igazodóan biztosítottak a szabadidő eltöltéséhez az írott és elektronikus eszközök. Biztosított a pihenés és a megfelelő orvosi ellátás.

Alapszolgáltatási Központ:

Kossuth Lajos utca 20.

Önkormányzati fenntartású, részben önállóan gazdálkodó intézmény. Biztosítja az étkeztetést, házigondozást, családsegítést, nappali ellátás igénybevételét, valamint működteti a gyermekjóléti szolgálatot.

Idősek Klubja

Az intézmény lehetőséget biztosít a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatok kialakítására, alapvető higiéniai igények kielégítésére, a napi életben történő aktív részvételre.

Tanyagondnoki szolgáltatás:

A tanyagondnoki szolgálat szolgáltatásait a Képviselőtestület intézményi háttér nélküli szolgálat működtetésével, polgármesteri irányítással biztosítja. feladata a külterületi lakott majorok intézmény és alapvető szükségletek/orvos, bolt, stb./ hiányának enyhítése, ebből adódó hátrányok csökkentése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, egyes alapellátásokhoz való hozzájárulás biztosítása. Jelenleg 3 körzet működik.

A családsegítő szolgálatot igénybe vevők- és esetek száma								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Igénybevevők	1608	1444	1360	1605	1065	996	1093	1161
Esetszám	632	730	767	846	481	430	479	491

Forrás: önkormányzat

Házi segítségnyújtást igénybe vevők száma								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Igénybevevők	81	86	72	24	30	41	34	34

Forrás: önkormányzat

Étkeztetési szolgáltatásban résztvevők száma								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Igénybevevők	105	118	102	76	43	45	40	76

Forrás: önkormányzat

Gyermekjóléti szolgálatot igénybevevő családok száma								
	2000	2001	2001	2003	2004	2005	2006	2007
Igénybevevők	395	359	273	555	604	526	640	583
Esetszám	55	56	57	44	51	45	41	43

Forrás: önkormányzat

Idősek klubjának férőhely alakulása								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Férőhelyek száma	50	50	50	50	30	45	45	45
Kihasznált férőhelyek	37	56	56	39	48	39	40	55
kihasználtság	74%	88%	112%	78%	160%	87%	88,8%	122,2%

Forrás: önkormányzat

Idősek bennlakásos otthona	
	2007
Férőhelyek száma	30
Kihasználtság	100%

Forrás: önkormányzat

2.3.6. Közigazgatás

Mezőhegyes Város Önkormányzata Képviselőtestületének és szerveinek szervezeti felépítését és szervezeti kapcsolatát a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, valamint Mezőhegyes Város Önkormányzata Képviselőtestületének 4 / 2007./III.28. / sz. rendelete Mezőhegyes Város Képviselőtestülete és Szervei Szervezeti és Működési Szabályzatáról (a 20/2007./IX.26./Ö.sz., a 9/2008./IV.23./Ö.sz. a 17/2008./X.1./Ö.sz., a 28/2008./XI.26./Ö.sz. a 10/2009./IV.1./Ö.sz. rendeletekkel egységes szerkezetbe foglalva) és a végrehajtására kiadott Polgármesteri Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzata továbbá a hivatal, mint költségvetési szerv ügyrendje rendezi.

Mezőhegyes Város önkormányzatát a helyi lakosság által közvetlenül választott polgármester irányításával működő Képviselőtestület látja el. Az önkormányzat Képviselőtestületének tagjai alakuló ülésen tett esküjükhöz híven Mezőhegyes javát kívánják szolgálni.

Mezőhegyes Város Önkormányzatának Képviselőtestülete 15 fős. A testület a 2006. október 1-i helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásán a lakosság által közvetlenül választott polgármester és 14 képviselő alkotja.

2.3.6.1. Bizottsági szervezet

A települési önkormányzat képviselőtestülete szabadon határozza meg bizottsági szervezetét, és választja meg bizottságait. A kétezernél több lakosú településen azonban kötelező legalább pénzügyi bizottságot választani. Ezen túl kötelező olyan bizottság létrehozása is, amelyiknek feladatkörébe tartozik a közoktatás. Jelenleg kötelezően más bizottság megalakítását törvény nem rendeli el.

A bizottság elnökét és tagjainak több mint a felét a települési képviselők közül kell választani, a többi tagként pedig a bizottság feladatköre szerinti területen szolgáltatást nyújtó jelentősebb szervezet képviselőjét, társadalmi szervezet küldöttjét, a szolgáltatást igénybe vevő más választópolgárt célszerű megválasztani. A polgármester, az alpolgármester, a képviselő-testület hivatalának dolgozója nem lehet a bizottság elnöke, tagja.

Bizottságok:

- Művelődési és Sportbizottság
- Ügyrendi Bizottság
- Pénzügyi Bizottság
- Településfejlesztési- és Környezetvédelmi Bizottság
- Népjóléti Bizottság
- Polgármester javadalmazását előkészítő Bizottság

2.3.6.2. Kisebbségi önkormányzatok

Kisebbségi önkormányzat nem alakult a településen.

Az Önkormányzat kapcsolatokat épít mind a térségben mind pedig külföldön.

Hazai kapcsolatrendszer:

- a Dél-Békési Önkormányzatok Többcélú Kistérségi Társulásnak,
- a Maroshát Területfejlesztési Önkormányzati Társulásnak,
- a Vasutas települések Szövetségének,
- a DATTE-nek
- a TÖOSZ-nak

tagja a település.

Testvérvárosi kapcsolatot a következő településekkel tart fenn a város

- Mordano (Olaszország)
- Kézdivásárhely (Románia)
- San Giorgio di Nogaro (Olaszország)
- Pereg (Románia)

A település térségi szerepkörét erősíti, hogy a Polgármesteri hivatalon belül Okmányiroda is működik. Ennek szolgáltatásait igen sok esetben Csongrád megyéből is igénybe veszik.